

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Забуга Альона Олександрівна

**ТЕКСТОВА СИТУАЦІЯ «СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЖІНОК-
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ» У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ:
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 014 Середня освіта. Мова і література (англійська)
Спеціалізація 014.021 Англійська мова і література
Освітня програма Середня освіта (Англійська мова і література)

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник
_____ А. М. Коваленко
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
та лінгводидактики
« ____ » _____ 2021 року
Виконавець
_____ А.О. Забуга
« ____ » _____ 2021 року

Суми 2021

Sumy Makarenko State Pedagogical University
The Department of Foreign and Slavic Philology
The Chair of English Philology and Linguodidactics

Zabuha Alona Oleksandrivna

**TEXTUAL SITUATION SOCIAL PROTECTION OF MILITARY
WOMEN IN MODERN ENGLISH MASS MEDIA:
LEXICAL AND SEMANTIC ASPECT**

Field of Study 01 Education/Pedagogy

Program subject area 014 Secondary Education.

Language and Literature (English)

Study program 014.021 English Language and Literature

Educational program Secondary Education

(English Language and Literature)

Graduation Project

Supervised by

Associate Professor

Kovalenko A.M.

Performed by

Zabuha Alona

Sumy 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕКСТОВОЇ СИТУАЦІЇ У ЗМІ.....	11
1.1. Підходи до визначення англомовного медійного дискурсу.....	11
1.2. Текстова ситуація «соціальний захист» у сучасних англомовних ЗМІ.....	21
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ТЕКСТОВОЇ СИТУАЦІЇ «СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ» У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ	30
2.1. Учасники текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців»	30
2.2. Сутність та зміст текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців»	35
2.3. Змістова реалізація текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» в англомовних ЗМІ	44
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ	51
3.1. Лексична наповненість текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ	51
3.2. Лексико-семантичні групи засобів мовної репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців у сучасних англомовних ЗМІ	59
3.2.1. Лексико-семантична група «OPPRESSION»	60
3.2.2. Лексико-семантична група «PROTECTION»	64
3.2.3. Лексико-семантична група «MOTHERHOOD»	68
3.2.4. Лексико-семантична група «EQUALITY»	70
Висновки до розділу 3	73
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	75

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
SUMMARY	86
МЕТОДИЧНИЙ ДОДАТОК	95

ВСТУП

Одним із актуальних на сьогодні напрямків правозахисної, законотворчої, громадянської діяльності у світі є захист прав різних груп населення, передусім тих, які так чи інакше страждають від певних видів дискримінації, упередженого ставлення та чиї права порушуються на різних рівнях. Попри активність феміністичних рухів вже понад століття, права жінок у багатьох сферах все ще зазнають пригнічення, причиною чого є гендерні стереотипи, застарілі підходи до гендерного розподілу праці, нереформованість деяких галузей професійної діяльності, брак просвіти щодо гендерної рівності.

Однією з найменш «жіночних» професійних сфер завжди вважалося військове ремесло. Попри те, що з прадавніх часів жінки приймали участь у бойових діях, відігравали важливу роль у Першій та Другій світових війнах та інших більш сучасних бойових конфліктах, роль жінки в армії має хитке становище навіть у найбільш прогресивних країнах світу.

Починаючи з ХХ ст., жінки-військовослужбовці стали невід'ємним елементом в арміях США, Великобританії, Канади, Австралії та інших англomовних країн світу. Всесвітньовідома гендерно-рівна армія Ізраїлю, а також реформована армія України, у якій жінки разом із чоловіками виступають на захист Батьківщини від ворожих окупаційних військ. У той же час, права жінок в арміях світу все ще зазнають утисків, частотними є прояви дискримінації, різних форм насильства щодо жінок, жінки часто стикаються з ігноруванням їх потреб у одязі, побуті, не отримують достатньої підтримки в питаннях поєднання сімейного життя та кар'єри.

Всі ці аспекти підвищують увагу суспільства та правозахисних рухів до питання соціального захисту жінок-військовослужбовців як категорії військових, які частіше зазнають порушення їхніх прав в армії. Питання соціального захисту жінок-військових в останні роки набуло широкого висвітлення у ЗМІ англomовних країн, що дозволяє виокремити текстову

ситуацію «соціальний захист жінок-військовослужбовців» в контексті вивчення цього питання на засадах лінгвокогнітології.

Результати досліджень, присвячених вивченню різностилевих текстів, підтверджують думку Р. Барта про те, що текст стає зрозумілим лише тоді, коли зрозумілою є ситуація, яка у ньому повідомляється. З метою реконструкції ситуацій, втілених у тексті, використовуються різні концептуальні моделі, що структурують текстову інформацію (Ч. Філмор, Т. А. ван Дейк, О. С. Кубрякова, R. Jackendoff та ін.), зокрема концептуальні (статичні) та / або когнітивні (динамічні). При цьому аналізуються особливості мовної репрезентації певних ситуацій у тексті (О. П. Воробйова, С. А. Жаботинська, Л. І. Белехова, О. М. Кагановська, В. Hawkins та ін.).

Нині маловивченою залишається динаміка формування текстових ситуацій, їх трансформація та взаємодія між собою. У той же час за межами лінгвістичних досліджень виявилася ціла низка соціально значущих ситуацій, які знаходять своє втілення у текстах різних стилів і жанрів, у тому числі і ситуація «соціальний захист жінок-військовослужбовців».

Об'єктом цього дослідження є текстова ситуація «соціальний захист жінок-військовослужбовців».

Предмет дослідження – лексико-семантична репрезентація текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англomовних ЗМІ.

Мета дослідження – проаналізувати лексико-семантичні маркери текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» та їх втілення у текстах сучасних англomовних ЗМІ.

Для досягнення мети дослідження необхідно виконати наступні **завдання**:

- 1) розглянути підходи до визначення англomовного медійного дискурсу;
- 2) дослідити особливості текстової ситуації «соціальний захист» у сучасних англomовних ЗМІ;

- 3) визначити учасників текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців»;
- 4) виявити сутність та зміст текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців»;
- 5) проаналізувати змістову реалізацію текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» в англомовних ЗМІ;
- 6) розглянути лексичну наповненість текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ;
- 7) визначити лексико-семантичні групи засобів мовної репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ.

Для досягнення поставленої мети, розв'язання завдань дослідження було використано такі загальнонаукові методи:

1. Логіко-семантичний метод – сприяв визначенню понять за допомогою аналізу його ознак, відношень між мовними висловами та дійсністю.
2. Компонентного аналізу – який включав у себе систему прийомів лінгвістичного вивчення значення слів, суть якого полягала у розділенні значення мовних одиниць на диференційні складові елементи: семи та семантичні множники.
3. Лінгво-стилістичний – полягав у з'ясуванні специфіки використання мовновиразових засобів у різних функціональних сферах та у застосуванні прийомів аналізу тексту (і його мовних засобів), за допомогою яких у стилістиці формуються знання про закономірності функціонування мови в різних сферах спілкування.
4. Лінгво-когнітивний - полягав в інтерпретації значення і характеристик конструкцій, узагальнення особливостей концептів, а також виділення концептуальних структур, когнітивних моделей і мовних схем актуалізації досліджуваних концептів у мові.

Новизна цього наукового дослідження полягає в тому, що вперше вивчається текстова ситуація «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ, а також визначається лексико-семантичне наповнення цієї текстової ситуації.

Теоретичне значення роботи визначається тим, що встановлення особливостей текстової ситуації «соціальний жінок-військовослужбовців» є вагомим внеском у дослідження семантики тексту та дискурсу. У роботі узагальнено та систематизовано теоретичні знання про англомовний медійний дискурс, а також про текстову ситуацію та її зміст.

Практичне значення проведеного дослідження обумовлене доцільністю використання його результатів, положень та висновків у курсі стилістики англійської мови (у розділах «Стилістика тексту», «Інтерпретація тексту», «Стилістична семасіологія»), у розробці спецкурсів з інтерпретації тексту, соціолінгвістики та лінгвістики, а також на заняттях з практики усного та писемного мовлення на старших курсах факультетів іноземних мов педагогічних інститутів та університетів.

Апробація результатів і публікації. Основні результати дослідження висвітлені на звітній науково-практичній конференції за результатами науково-дослідницької роботи студентів факультету іноземної та слов'янської філології Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка («Макаренківські читання: філологічні та методичні студії», Суми, 2021), на V Міжнародній науково-практичній конференції студентів, магістрантів, аспірантів «Філологія, лінгводидактика, професійна комунікація в науковому дискурсі» (Суми, 9 листопада 2021 року).

Горбатко Альона. Медійний дискурс. сучасні підходи до типології медійного дискурсу // матеріали I Всеукраїнської наукової інтернет конференції «МАКАРЕНКІВСЬКІ ЧИТАННЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ СТУДІЇ» 28-29 квітня 2021р. С. 14-18.

Горбатко Альона. Підходи до визначення медійного дискурсу у сучасних англомовних ЗМІ // Актуальні питання філології та методології:

збірник статей студентів / за ред. В. В. Герман. Суми: Вид-во «Фабрика друку», 2021. С. 36-41.

Матеріалом для дослідження послужили англомовні тексти ЗМІ, було проаналізовано близько 120 текстів, прикладом яких є «Military Times», «The Guardian», «MVOrganizing», «Humanitarian Law & Policy», «Republic World», «The Conversation», «Sky News», «Independent», «Military.com», «Army Times», «ABCNews», «Citizen Soldier».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 71 позиції, методичного додатку. Загальний обсяг роботи становить 103 сторінки, основний текст викладено на 80 сторінках.

У вступі було окреслено мету, об'єкт, предмет дослідження; описано методи, які безпосередньо використані у дослідженні; зазначено теоретичне та практичне значення отриманих результатів, список використаних матеріалів та апробація результатів дослідження.

У розділі 1 розтлумачене поняття «дискурс», «медійний дискурс»; Проаналізовано підходи щодо визначення англомовного медійного дискурсу. Виявлено сутність та зміст текстової ситуації «соціальний захист» у сучасних англомовних ЗМІ. У висновках до першого розділу було констатовано що дискурс базується на функціонально-комунікативному підході до вивчення мовних та мовленнєвих явищ. Серед всього різноманіття дискурсів особливу увагу привертає медійний дискурс, який насичений різноманітними текстовими ситуаціями, які потребують детального мовного аналізу.

У 2 розділі була розглянута структура текстової ситуації «соціальний захист» жінок-військовослужбовців, у сучасних англомовних ЗМІ, визначено учасників, сутність та зміст текстової ситуації. У висновках до другого розділу було висвітлено структуру та зміст текстової ситуації, представлені результати аналізу змісту текстової ситуації, зазначені й ключові маркери.

У третьому розділі було представлено мовну репрезентацію соціального захисту жінок-військовослужбовців у сучасних англомовних ЗМІ. Окремо її

лексичну наповненість, було класифіковано лексико-семантичні групи засобів мовної репрезентації: OPPRESSION, PROTECTION, MOTHERHOOD, EQUALITY. У висновках до третього розділу було констатовано кількісний та статистичний аналіз текстової ситуації та представлено класифікацію лексико-семантичних груп.

У загальних висновках були зазначені результати проведеного дослідження та окреслено подальші перспективи для проведення досліджень.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕКСТОВОЇ СИТУАЦІЇ У ЗМІ

1.1. Підходи до визначення англомовного медійного дискурсу

На сучасному етапі розвитку мовознавства дискурсологія як нова галузь лінгвістики привертає увагу все більшого числа дослідників дискурсу як лінгвістичного феномена, за допомогою якого можна пояснити багато мовних явищ і закономірностей. Звернення лінгвістів до вивчення дискурсу пов'язане зі змінами, які відбулися у лінгвістичній науці у середині ХХ ст.

Узагальнення ряду відкриттів в історії мовознавства дозволяє дослідникам зробити висновок про те, що до середини ХХ ст. у лінгвістиці панував формалізм, у рамках якого мова розглядалася як виключно абстрактна семіотична система. Існуючий у той час підхід не дозволяв адекватно інтерпретувати лінгвістичний матеріал, тому до 1970-80-х рр. «формалізаторська редукція» мови та ігнорування людського фактору, стали сприйматися як занадто очевидні помилки [30]. Унаслідок цього була розроблена нова, не формально-структурна, а функціонально-комунікативна парадигма, яка базується на переконанні, що жодні мовні явища не можуть бути адекватно зрозумілі та описані поза межами їх вживання [22, с. 197].

Як наслідок нової парадигми у мовознавстві, еволюція системи наукових уявлень призвела до розширення діапазону вивчення мовних фактів, їх більш глибокого і всебічного розгляду. У полі зору лінгвістів саме тепер з'являються такі поняття, як «текст», «дискурс» і т. д. як безпосередні об'єкти опису [15, с. 41]. Дискурс-аналіз як нова парадигма вивчення мови сприяв появі особливої галузі лінгвістики – дискурсології, у якій були представлені нові методи дослідження у галузі мовознавства [30].

Якщо на початку ХХ ст. вчені-лінгвісти намагалися дати відповідь на запитання «Як влаштована мова?», то друга половина століття була присвячена пошуку відповіді на запитання «Як функціонує мова?». З позиції тільки лінгвістики спроби дати відповідь на це нове запитання не увінчалися

успіхом, внаслідок чого виникла необхідність розширення предмета лінгвістики та створення ряду міждисциплінарних напрямків, таких як когнітивна, психо-, соціо-, прагмалінгвістика та інших.

До кінця ХХ ст. помітно більше уваги було приділено вивченню людського фактору або суб'єктивності у лінгвістиці, що привело прихильників функціонально-комунікативного підходу до перемоги над тими, хто дотримувався формально-структурного підходу у вивченні мови. Формально-структурний підхід визначався відсутністю у мови точних обумовлених функцій та повною незалежністю форми мови від її функцій. Прихильники функціонально-комунікативного підходу, натомість, визначали мову як систему знаків, яка служить або використовується для досягнення різних комунікативних цілей, виконання певних комунікативних функцій [10, с. 442].

Саме поняття дискурсу, як ключового концепту дискурсології та функціонально-комунікативного підходу в лінгвістиці, на сьогодні все ще не має усталеного визначення та по-різному трактується вченими. Частково це пов'язано з тим, що дослідженням дискурсу займається безліч дисциплін, наприклад, педагогіка, соціологія, прагмалінгвістика, культурологія, психолінгвістика, юриспруденція та ін. Кожна наука, яка звертається до поняття дискурсу, пропонує свій погляд на розуміння його сутності, у залежності від специфіки предмета.

Слово «дискурс» походить від франц. *discours*, яке, у свою чергу, виникло із лат. *discursus* – «рух, бесіда, розмова». У французькій мові лексема *discours* може означати мову, тип мовлення, текст, тип тексту тощо. Це поняття вважається одним із комплексних, але, незважаючи на це, є часто вживаним і функціонально зручним терміном [22, с. 198]. Спочатку, слово «дискурс» у французькій лінгвістиці означало мову взагалі або текст. Теорія дискурсу бере свої витоки із концепції Е. Бенвеніста, який визначає дискурс, як «мову, що привласнюється мовцем» [5]. Цей вчений провів грань між планом оповіді (*récit*) і планом мови, що присвоюється мовцем (*discours*).

Ідентичне розмежування спостерігалось і у працях Л. В. Щерби, який стверджував, що мова – це система і здатність, а дискурс позначає і мовну діяльність, і мовний матеріал, і тексти.

Поступово поняття «дискурс» набуло безліч різних визначень, кожне з яких у тій чи іншій мірі відображає зазначену суть явища. Так, наприклад, розуміння дискурсу як діалогу представлено у Т. Ван Дейка: у вузькому сенсі дискурс являє собою текст або розмову, тобто вербальну складову комунікативної дії; під дискурсом розуміється «завершений або тривалий продукт», письмовий чи мовний результат комунікативного дії, який інтерпретується реципієнтами [44, с. 80-81].

Дискурс у широкому сенсі розуміється Т. Ван Дейком як «комплексна комунікативна подія, що відбувається між мовцем та слухачем у процесі комунікативної дії у певному часовому, просторовому та іншому контекстах» [44, с. 197]. Ця комунікативна дія може бути мовною, письмовою, мати вербальні та невербальні складові. Типові приклади – буденна розмова з другом, діалог між лікарем і пацієнтом, читання газети.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики між дослідниками немає спільної думки щодо визначення поняття дискурсу. Наприклад, Б. Палек вважає, що дискурс – це «одинацька більш високого рівня, ніж речення ... твір мовлення» [34, с. 244]. О. М. Мороховський визначає дискурс як «послідовність взаємопов'язаних висловлювань» [31, с. 5], а В. О. Звєгінцев розуміє дискурс як «два або декілька речень, які знаходяться одне з одним у змістовому зв'язку» [16, с. 170]. В. Кох висловлює думку про те що, дискурс – це «будь-який текст (або частина тексту), у якому є ознаки одного й того ж конкретного мотиву» [23, с. 163].

Існують й інші визначення дискурсу, які звертаються саме до комунікативної природи явища дискурсу. Відтак, дискурс, за В. Г. Борботько, – це текст, але такий, який складається з комунікативних одиниць мови – речень та їх об'єднань у більші єдності, які знаходяться у безперервному смислового зв'язку, що дозволяє сприймати його як єдине утворення. Окрім

того, В. Г. Борботько підкреслює той факт, що текст як мовний матеріал не завжди являє собою зв'язне мовлення, тобто дискурс. Текст – загальніше поняття, ніж дискурс – дискурс завжди є текстом, але зворотнє твердження – неправильне, адже далеко не будь-який текст може вважатися дискурсом [6, с. 81].

Одним із найбільш популярних на сьогодні підходів до визначення поняття «дискурс» є ситуативне його розуміння, запроваджене Н. Д. Арутюновою [2]. Дослідниця визначає дискурс як «зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними й іншими факторами; текст, узятий в аспекті подій; мовлення, що розглядається як цілеспрямоване соціальне явище, дія, як компонент, що приймає участь у взаємодії між людьми і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах). Дискурс – це мовлення, «занурене у життя» [2, с. 136-137].

Сучасні лінгвісти виокремлюють безліч типів дискурсу – політичний, економічний, рекламний, літературний, академічний, фаховий (який може розгалужуватися на дискурси різних професій), дискурс кіно та телебачення тощо. Кожен із таких типів дискурсів охоплює певну сферу функціонування мови, може включати у себе різні підтипи.

Одним із найбільш актуальних у XXI ст. є медійний дискурс, який розвивається надзвичайно швидкими темпами та здобуває все більше значення у сучасному світі. З розвитком ЗМІ та поширенням віртуальної інформації про медійний дискурс говорять все частіше, він активно привертає увагу вчених. Медійний дискурс також називають: «мова ЗМІ», «мова мас-медіа», «дискурс мас-медіа», «масово-інформаційний дискурс», «медіальний дискурс», «засоби масової інформації» тощо.

На сучасному етапі дослідження під медійним дискурсом, як правило, розуміється будь-який вид дискурсу, який реалізується у сфері комунікації ЗМІ. Як зазначає Р. Сколон у книзі «Медійний дискурс як вид соціальної взаємодії», під медіа-дискурсом розуміється, перш за все, дискурс газет,

журналів та інших періодичних видань, а також телебачення. Однак у сучасних умовах розвитку ЗМІ на перший план все частіше виступає дискурс онлайн видань. Згідно найширшому розумінню медіа-дискурсу, до нього належать всі засоби передачі інформації (комп'ютер, телефон, мікрофон), їх результати (листи, примітки, мемуари і т. д.), а також мови як спосіб цієї передачі [47, с. 6].

Медіадискурс являє собою сукупність різних засобів комунікації і способів передачі інформації, що утворюють медіасередовище, яке, внаслідок відсутності інформаційних кордонів, має здатність змінюватися, розвиваючись разом із громадськими явищами і підлаштовуючись під них [12, с. 21].

У порівнянні з іншими типами дискурсу у соціумі найчастіше проявляє себе саме медіадискурс, представлений, головним чином, мережею Інтернет. Завдяки Інтернету зросла не тільки кількість підключених до мережі користувачів, а й також пропозиція опосередкованих комп'ютером форм комунікації. В особистому житті та професійній сфері, а також у багатьох науках, таких як соціальні науки, психологія, теорія комунікації, лінгвістика, вони стали відігравати все більшу роль, а відтак інтерес до комп'ютерної комунікації виріс. З огляду на це, можна погодитися з тим, що цифрові засоби масової інформації можуть надавати революційний вплив на мову спілкування, та навіть змінити весь лад мислення людини [25, с. 138].

Крім того, ці нові форми комунікації мають настільки широке і різноманітне застосування, що комп'ютер вже сьогодні стає серйозною конкуренцією для більш звичних засобів комунікації, таких як газета, радіо чи телебачення. Мовні, культурні та комунікативні норми у комп'ютерній комунікації значно змінилися у порівнянні зі звичайними ЗМІ [43, с. 9].

Масмедійний або медіа дискурс визначають, як сукупність процесів та продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації у всьому їх різноманітті та складності їх взаємодії [12, с. 21]. Мас-медіа, які є ключовим аспектом масмедійного дискурсу, – це комунікативно-когнітивним

феноменом, який виконує роль формування громадської думки, тобто оцінного судження про дійсність. Мас-медіа є суб'єктами виробництва, відтворення і трансляції ціннісних смислів [36, с. 321].

На думку Н. Ф. Алефіренко, дискурс мас-медіа – це, з одного боку, мовленнєво-розумове утворення подієвого характеру в сукупності з прагматичними, соціокультурними, психологічними, паралінгвістичними й іншими чинниками, до помітних ознак якого відноситься комунікативна подія як сплав мовної форми, знань і комунікативно-прагматичної ситуації, а з іншого – соціальна діяльність, у межах якої провідну роль відіграють когнітивні утворення, що фокусують у собі різні аспекти внутрішнього світу мовної особистості [1, с. 7].

Відтак, мас-медійний дискурс можна розглядати як когнітивно-прагматичне середовище, що реалізує свою сутність за допомогою виробництва і трансляції на широку аудиторію оціночних смислів та ідеологем, а також за допомогою іменувань та метафоричної інтерпретації фактів соціального буття [21, с. 77]. Цей дискурс у сучасному світі виступає у якості соціально-когнітивного та соціально-регулятивного механізму, який безпосередньо спрямований як на соціальне самопізнання, так і на соціальне конструювання, а також на об'єктивацію і моделювання суспільної свідомості та громадської думки за допомогою виробництва, тиражування і регулярної доставки широкій аудиторії соціально значущих змістів та оцінок.

Загалом же, сучасні масмедіа здійснюють чималий вплив на стан і динаміку свідомості суспільства, адже більшість своїх переконань, оціночних суджень, уявлень про навколишнє середовище та світ людина отримує саме із засобів масової інформації. Однією з відмінних рис ЗМІ вважають наступні:

- публічність, тобто наявність необмеженого кола споживачів;
- непряма взаємодія комунікантів, розділена у просторі та часі;
- одновекторна спрямованість впливу від адресанта до адресата, неможливість зміни їх ролей [42, с. 174].

При цьому масмедіа виконують не лише роль передавача новинних та інформаційних потоків, але також є активними учасниками суспільно-політичних та економічних процесів, зокрема учасниками, що створюють ситуації та формують настрої [35, с. 56].

Т. Г. Добросклонська вказує, що однією із найважливіших властивостей медіатекстів є їхня «нелінійність», інакше кажучи, наявність складної багаторівневої структури, при якій текст розвивається одночасно у кількох вимірах: вербальному, медійному та гіпертекстуальному, за рахунок вибудовування міжтекстових зв'язків у Інтернет просторі. Відчуття «об'ємності» медіатексту посилюється завдяки особливостям його розгортання на кожному з рівнів, що доповнюється різними можливостями поєднання вербальних і медійних компонентів і надає медіатекстам ще більш складного характеру [12, с. 21].

Медіа-дискурс включає елементи політичного, економічного, наукового та інших видів дискурсу, оскільки містить у собі відомості різних областей. У цьому випадку до предмету медіадискурсу входять також і способи опису та передачі знання про них. Медіа-дискурс стає свого роду посередницькою діяльністю, у ході якої може здійснюватися створення, передачу, конвертацію або зрощення інформації. А. А. Кибрик бачить специфіку медійного дискурсу у поєднанні в ньому двох аспектів: стилістичного, з одного боку, і жанрового, з іншого [18, с. 7].

Медіадискурс не є однорідним явищем, тому слід звернути увагу на його типологію. Таксономія цього виду дискурсу викликає певні труднощі, адже його можна класифікувати за величезною кількістю різноманітних параметрів та критеріїв. У лінгвістиці на сьогодні висунуто кілька класифікацій, але їх важко назвати повними або комплексними. Найзагальніша типологія масмедійного дискурсу розподіляє його на види відповідно до самих медіа, тобто за каналами передачі інформації:

- 1) дискурс преси (або дискурс друкованих ЗМІ);
- 2) радіодискурс;

- 3) дискурс телебачення;
- 4) Інтернет-дискурс (під цим дискурсом розуміються всі електронні форми масмедійної комунікації) [28].

Ця класифікація є ключовою для масмедійного дискурсу, вона базується на основному критерії, що виокремлює цей дискурс у окрему галузь дискурсології. Головним критерієм такої класифікації є принцип включення медіа, відмінних за своїми технічними характеристиками, як каналу повідомлення у комунікаційному акті.

Концепція медіатексту як об'ємного багаторівневого явища доповнюється стійкою системою параметрів, яка дозволяє дати гранично точний опис того чи іншого медіатексту з точки зору особливостей його виробництва, каналу поширення та лінгвоформатних ознак. Відтак, типологія медіадискурсу включає не тільки види та підвиди цього дискурсу, але й класифікацію медійних текстів. Їх, відповідно до різних критеріїв, поділяють на такі види:

- спосіб виробництва тексту (авторський – колегіальний);
- форма створення (усна – письмова);
- форма відтворення (усна – письмова);
- канал поширення (відповідно до засобів масової інформації: преса, радіо, телебачення, Інтернет);
- функціонально-жанровий тип тексту (новини, коментар, публіцистика, реклама та ін.);
- тематична домінанта або приналежність до того чи іншого стійкого медіатопіку [25, с. 138].

Відтак, медійний дискурс можна порівняти з публіцистичним стилем мовлення, а при аналізі дискурсу ЗМІ необхідно також враховувати жанрову специфіку текстів, що до нього входять.

Невід'ємною частиною теорії медіадискурсу також є комплекс методів вивчення медіатекстів, який відображає міждисциплінарний характер

досліджень мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації. При цьому особливого значення в умовах наростаючої конвергенції медіаконтенту набуває інтегрований підхід, розроблений у рамках відносно нового, але вже визнаного та поширеного напрямку – медіалінгвістики. Інтегрований підхід заснований на поєднанні широкого спектра методів різних дисциплін, і включає наступні найбільш значущі та розповсюджені групи методів:

1. методи лінгвістичного аналізу, які дозволяють виявити базові властивості та характеристики тексту на різних мовних рівнях: лексичному, синтагматичному (сполучуваність), стилістичному (використання тропів, порівнянь, метафор та інших стилістичних прийомів), соціолінгвістичному;

2. метод контент-аналізу, або аналізу змісту, заснований на статистичному підрахунку спеціально обраних текстових одиниць;

3. метод дискурсивного аналізу, заснований на концепції дискурсу, і дають можливість аналізувати взаємозв'язок між мовною та екстралінгвістичною стороною тексту;

4. метод критичної лінгвістики, що дозволяє виявити приховану політико-ідеологічну складову медіатексту і заснований на виявленні оціночних, таких, що відображають певні ідеологічні погляди і установки компонентів;

5. метод когнітивного аналізу, заснований на вивченні концептуального аспекту медіатекстів, зіставленні різних варіантів інтерпретації подій у ЗМІ і спрямований на виявлення співвідношення реальної дійсності та її медіарепрезентацій;

6. метод лінгвокультурологічного аналізу, заснований на виявленні культурозначимих компонентів тексту: реалій, запозичень, іноземних слів, одиниць безеквівалентної лексики і т. д., що дозволяє скласти уявлення про культурологічний аспект того чи іншого твору медіамовлення, його національно-культурну специфіку;

7. медіалінгвістичний метод, що передбачає аналіз тексту з точки зору стійкої системи параметрів опису медіатексту, таких як спосіб його створення

і відтворення, канал поширення, функціонально-жанровий тип, тематична домінанта тощо [49, с. 45-47].

Провідним є метод критичного дискурс-аналізу, який уможливорює вивчення не тільки зовнішніх ознак медіатексту, але й низки екстралінгвальних факторів. За умови визначення новин як особливого виду дискурсу структура медіатексту є зрозумілою, якщо її аналізувати як результат когнітивної та соціальної діяльності журналістів з продукування текстів та їх значень, як результат інтерпретації текстів читачами і телеглядачами на основі досвіду спілкування адресатів із засобами масової інформації [45, с. 85].

Критичний дискурс-аналіз медіадискурсу передбачає наявність трьох компонентів: адресанта, реципієнта та самого тексту, за допомогою якого відбувається передача інформації. Учасниками масмедійного дискурсу є журналісти, теле- та радіоведучі, теле- та радіокоментатор, весь персонал, який продукує, транслює і ретранслює тексти, а також ті, хто за власним бажанням або навіть мимоволі сприймає інформацію, яка потрапляє у їх поле зору.

Такий підхід дає змогу зрозуміти когнітивні інтенції (ідеологічні акценти, закладені у тексті), лінгвістичні та екстралінгвістичні стратегії адресанта. За таких умов дискурс мас-медіа постає як зв'язний, вербальний чи невербальний, усний чи письмовий текст сукупно з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами, виражений засобами масової комунікації у подієвому аспекті, який відображає механізм свідомості комунікантів [27, с. 13].

Завершуючи розгляд теорії й методів аналізу медіадискурсу, слід зазначити, що тільки поєднання переваг різних методологічних підходів дозволяє отримати повну картину як про особливості функціонування мови у сфері масової комунікації, так і про зміст ключового для масмедійного дискурсу поняття медіатексту.

Відтак, медіадискурс є низкою медіа-текстів, які функціонують у засобах масової інформації з певною регулятивною метою. Медіадискурс є

сучасним та динамічним явищем, яке несе у собі потужний прагматичний та оцінний потенціал, адже покликане впливати на думки та судження людей, формувати їхній світогляд. Критичний дискурс-аналіз медіадискурсу враховує його зовнішні ознаки та екстралінгвістичні фактори. Зокрема, одним із компонентів медіадискурсу є певна комунікативно-прагматична ситуація, яку він реалізує через мовну форму та відповідні жанри.

1.2. Текстова ситуація «соціальний захист» у сучасних англomовних ЗМІ

Вивчаючи втілення у англomовному медіадискурсі комунікативно-прагматичної ситуації, пов'язаної з темою дослідження (соціальний захист жінок-військовослужбовців), передусім необхідно визначити поняття «текстова ситуація». Саме слово «ситуація» має узагальнений зміст та може позначати і дію, і образ, і розповідь тощо.

Поняття текстової ситуації вивчалось у вітчизняній лінгвістиці небагатьма вченими та розглядалось переважно у контексті фреймового аналізу текстів. Одне з найбільш вичерпних визначень поняття «текстова ситуація» надає О. П. Воробйова, яка стверджує, що текстова ситуація – це тематично поєднаний змістовий компонент тексту, який відображає структуроване знання про фрагмент дійсності. Текстова ситуація об'єктивується завдяки певному комплексу мовних засобів [8, с. 19].

І. М. Вознесенська вказує, що значення терміна «ситуація» стосовно до тексту пов'язане із відображенням у тексті світу дійсності та вводиться у зв'язку з потребою виокремлення тих категорій, які цей зв'язок встановлюють і дозволяють організувати аналіз предметно-тематичного змісту тексту [7, с. 21]. У зв'язку з таким розумінням також використовуються терміни «референтна ситуація», «денотативна ситуація», «денотативний простір тексту». Здебільшого термін «ситуація» використовується стосовно до умов комунікації, що включає учасників, їх цілі, відносини, місце, час та інші обставини спілкування [13, с. 9]. При такому розумінні термін «ситуація»

вживається у сполученнях «комунікативна ситуація» або «мовна ситуація», «ситуація спілкування».

М. Кравець фокусує увагу на понятті референтної ситуації та вказує, що референцією називають віднесеність актуалізованих, тобто включених у мовлення, виразів до об'єктів дійсності, тобто – референтів [24, с. 472]. Відтак, референтом є об'єкт позамовної дійсності, який мається на увазі мовцем у момент мовлення. Важливим фактом є те, що мовленнєвий відрізок може мати референт не лише у реальному, але і в уявному світі, зокрема в універсумі певного твору або тексту [17, с. 410].

Особливістю текстової реалізації референтної ситуації є недзеркальність відображення нею фрагменту дійсності, її опис не є автоматичною фіксацією мовними засобами того, що сприймається. Текстова референтна ситуація є результатом інтерпретації дійсності автором твору. Не тільки художній, але й публіцистичний текст здебільшого є мовленнєвим утворенням, яке суб'єктивно відображає об'єктивний світ, тобто він є другорядним по відношенню до реальної ситуації [11, с. 176].

О. І. Шевченко вказує, що текстовою ситуацією можна вважати ситуацію, відображену у тексті, яка реалізується у тексті через контекст та у вигляді контексту. При цьому, поняття контексту та текстової ситуації не тотожні, адже ситуація є сукупністю реальних умов протікання комунікації, тоді як контекст відноситься безпосередньо до мовної матерії [41]. Ю. Л. Главацька стверджує, що текстова ситуація може бути одним із форматів ситуаційно-текстової репрезентації знань у тексті [9], тоді як Л. Г. Бабенко вказує, що відносно тексту поняття ситуації стало використовуватися не тільки у якості позначення компонента його змісту, але і як інструмент вивчення самого тексту [3, с. 156]. Н. М. Мухіна розглядає текстову ситуацію, як репрезентацію певного концепту, тобто як текстову ситуацію, у якій виникає концептуальний сенс внаслідок семантичного і структурного взаємозв'язку її компонентів [32, с. 21].

Л. Г. Сутуліна пов'язує поняття текстової ситуації з ментальним простором тексту. У межах текстової реалізації під ментальним простором розуміється та різноманітна інформація, що криється за семантичним простором тексту. Іншими словами, це динамічний ментальний конструкт, який характеризується відносною автономією від мовного висловлювання, реалізується в творі у вигляді окремої текстової ситуації (історії) та текстово відображається як окремий фрагмент, що може розгортатись в рамках як мікро-, так і макроконтексту [40, с. 48]. Л. Г. Сутуліна також вказує, що у використанні поняття «ментальний простір» стосовно аналізу тексту, репрезентантом ментального утворення виступає саме текстова ситуація [40, с. 49]. Р. Л. Смулаковська [39, с. 7-8] відмежовує текстову ситуацію від денотативної, від мовної ситуації, що включає мовця, слухача в акті мови і обстановку мови.

А. П. Загнітко, аналізуючи поняття «текстова ситуація», вказує, що термін «текстова ситуація» окреслюється комунікативними функціями та комунікативною настановою на художнє зображення, полеміку, узагальнення, аналіз тощо. Окрім того, важливу роль відіграють форми і способи викладу, а також мовний матеріал [14, с. 40]. Текстова ситуація відрізняється характером використовуваних парадигматичних засобів, коли автор вдається до вживання не лише мовних, стандартних, нормативних явищ, а й контекстуальних парадигм, характерних для індивідуальної мови автора.

У цьому дослідженні звертаємося до текстової ситуації «Соціальний захист» у контексті англomовного медійного дискурсу. Для розуміння цього поняття, визначимо, що таке соціальний захист в українській та англійській лінгвокультурах та які особливості висвітлення цієї текстової ситуації у сучасних англomовних ЗМІ.

Так, «Словник-довідник соціального працівника» трактує поняття соціального захисту як систему пріоритетів та механізмів реалізації законодавчо-закріплених соціальних, правових і економічних гарантій громадян, органів управління всіх рівнів, інших інститутів, а також систему

соціальних служб, яка повинна забезпечити певний рівень соціальної захищеності, що допомагають досягнути соціально прийняттого рівня життя населення відповідно до конкретних умов суспільного розвитку [19]. Як правило, до структури системи соціального захисту включають економічні, соціальні, правові гарантії дотримання та реалізації прав і свобод людини. Соціальний захист є важливим напрямком діяльності держави, адже він забезпечує громадянам гідний рівень і якість життя.

«Юридична енциклопедія» визначає поняття соціального захисту як системи економічних, правових, організаційних та інших заходів держави із забезпечення соціальних прав і гарантій громадян, дія якої спрямована на турботу держави та суспільства про громадян, яким потрібна допомога у зв'язку з віком, станом здоров'я, соціальним становищем, недостатнім забезпеченням засобами існування тощо [33, с. 558].

Таким чином, у контексті медіадискурсу можна розглядати окремо текстову ситуацію «Соціальний захист» в узагальненому вигляді, а також у контексті американської чи британської соціальної програми захисту окремих груп населення. У другому випадку текстова ситуація «Соціальний захист» набуває також і соціокультурних аспектів.

О. В. Багумян, розглядаючи текстову ситуацію «Соціальний захист», вказує, що ця текстова ситуація втілює у собі громадське уявлення про соціальний захист малозабезпечених груп населення США (дітей, інвалідів, пенсіонерів, жінок) [4, с. 18]. Дослідниця також звертається до аналізу значення ЗМІ у репрезентації цієї текстової ситуації та приходить до висновку, що мовна і змістовна форми текстового подання соціально значущої інформації є елементами соціального програмування як способу інформаційного впливу на суспільну свідомість за допомогою текстів. Пряме програмування окремої людини як члена суспільства і суспільства в цілому здійснюється шляхом пояснення тих чи інших соціальних кроків, забезпечення установок щодо їх проведення з метою регулювання соціальних норм співіснування людей у суспільстві. Підсвідоме (приховане) соціальне

програмування, при якому представлена за допомогою текстів інформація супроводжується підсвідомим нав'язуванням певного ставлення членів суспільства до того чи іншого соціального явища, спирається на описовий, регулюючий, роз'яснювальний і наказовий способи інформаційного впливу на суспільство та його членів [4, с. 16].

У цьому дослідженні звертаємося до текстової ситуації «Соціальний захист жінок-військовослужбовиць», фокусуючи увагу на конкретній групі населення, яка потребує соціального захисту. Проаналізувавши дані американської армії, можна дізнатися, що близько 18% від загальної кількості американських військових – це жінки. Американське суспільство вже давно прагне до гендерної рівності, а тому на сьогодні всі посади в армії відкриті для жінок.

Частка жінок у війську стабільно зростала з часів Другої світової війни, хоча протягом перших років інтеграції керівництво чоловіків утримувало жінок на символічних сестринських та секретарських посадах, часто з обмеженими званнями та зарплатнею. Починаючи з 1970-х рр. кількість жінок в армії зросла приблизно з 2% до 15% військовослужбовців. За останні роки вони інтегрувались майже у всі бойові підрозділи та були підвищені до вищих керівних посад [46].

Терористичні напади, які сталися 11 вересня 2001 року стали ключовим пунктом змін для військовозобов'язаних жінок. Коли місія армії змінювалася на полях битв в Іраку та Афганістані, змінювалася і роль жінок у її лавах. З кампанією «Глобальна війна з тероризмом» відбулося швидке розширення робочих місць та зміна ролей жінок-армій. Починаючи з 2016 р., жінки в армії США мають рівне право вибору будь-якої спеціальності військової професії, включаючи наземні бойові підрозділи, які раніше не були доступні жінкам [50].

Про роль жінок на бойових позиціях дискутували протягом усієї американської історії, хоча жінки були на «передовій» ще з часів війни за незалежність. У 2013 р. міністр оборони Леон Е. Панетта підписав документ про скасування заборони Міністерства оборони на виконання жінками прямих

наземних бойових функцій. Це історичне рішення скасувало правило 1994 р. про пряме наземне ведення бойових дій, яке обмежувало участь жінок у артилерії, броні, піхоті та інших бойових ролях та військових спеціальностях.

Лише через два роки, 3 грудня 2015 р., міністр оборони Е. Картер керував повною інтеграцією жінок до збройних сил після 30-денного періоду перегляду цих змін Конгресом. Починаючи з січня 2016 р., усі військові заняття та посади відкриті для жінок без винятку. Вперше у військовій історії США жінки отримали змогу брати участь у місії Міністерства оборони, не маючи жодних перешкод, якщо вони мали відповідну кваліфікацію та відповідали всіх потрібним стандартам [50].

Процес залучення жінок до військової служби супроводжувався певними труднощами, які пов'язані як зі світоглядними аспектами пересічних американців, так і з практичними складовими військової служби та адаптації її умов для комфорту жінок-військовослужбовців. Ці труднощі описує у своїх порадах для жінок в армії К. Петерсон, виконуюча обов'язки начальника служб готовності та резерву регіонального командування охорони здоров'я у Європі. Вона стверджує, що військова служба вимагає високих цілей та чітких планів досягнення цих мрій. Для військових важлива освіта, підтримка близьких на особистому та професійному рівні. К. Петерсон впевнена, що армія надає для жінок безліч можливостей, тому їм важливо продовжувати кар'єру не дивлячись на можливі невдачі чи труднощі [48].

Також показовими є слова офіцерки армії Національної гвардії, капітанки Дж. Макфадден, яка стверджує, що армія висуває суворі вимоги до жінок, у тому числі – щодо їх зовнішності. Так, військова вважає компроментуючими ті суворі правила, які існують в армії щодо жіночого волосся та зовнішності, а також вважає їх не доцільними, адже часто вони не мають практичної потреби. Втім, борці за права жінок поступово виборюють і право на більшу свободу самовираження військовослужбовців в умовах армії. Зокрема, віднедавна американські жінки-військові матимуть змогу фарбувати волосся та наносити макіяж, носити прикраси за бажанням в умовах, коли це

не несе загрози чи не шкодить виконанню обов'язків. Суворими правилами щодо зовнішності жінок залишаються на польових тренуваннях чи в бою, де такі нюанси важливі для успішності виконуваних задач та операцій [46].

Втім, проблема зовнішнього вигляду не є основним напрямком соціального захисту жінок-військовослужбовців, адже найбільш актуальними питаннями у цій сфері залишається забезпечення жінкам-військовослужбовцям захисту від дискримінації, насильства, зґвалтувань в армії, а також захист їх громадянських прав і свобод. Зокрема, на відміну від України, жінки-військові у США не мають права вступати до шлюбу та народжувати дітей під час служби в армії, відповідно така ситуація у житті жінки розцінюється як порушення контрактних умов і соціальна підтримка жінці не надається.

Відтак, сфера соціального захисту жінок-військовослужбовців у США та інших англomовних країнах на сьогодні тісно пов'язана із захистом прав жінок, боротьбою з дискримінацією за ознакою статі, раси, сексуальної орієнтації. Галузь соціального захисту при цьому тісно пов'язана з культурою, звичаями країни, вона базується й на особливостях політичної системи країни, її соціальних та громадських принципів та ідеалів, на світоглядних засадах та ідеології, яких дотримується та чи інша нація.

Всі ці аспекти знаходять своє відображення не тільки у правових актах, звітах державних органів, які займаються соціальним захистом жінок-військовослужбовців на місцях, однак також вони широко висвітлюються і у ЗМІ. Відтак, можна говорити про текстову ситуацію «Соціальний захист жінок-військовослужбовців» в американських та інших національних англomовних ЗМІ, у тому числі та особливо – у медійному дискурсі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Відтак, на сьогодні поняття та особливості медійного дискурсу вивчаються у контексті дискурсології, яка базується на функціонально-комунікативному підході до вивчення мовних та мовленнєвих явищ.

Дискурс становить собою зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними факторами, мовлення, що розглядається як цілеспрямоване соціальне явище, дія, як компонент, що приймає участь у взаємодії між людьми і механізмах їх свідомості (когнітивних процесах).

Серед всього різноманіття дискурсів, виокремлених на сьогодні лінгвістами, особливу увагу привертає масмедійний дискурс. Під медійним дискурсом розуміється будь-який вид дискурсу, який реалізується у сфері комунікації ЗМІ. Це дискурс газет, журналів та інших періодичних видань, а також дискурс телебачення та Інтернет-простору. Медіадискурс являє собою сукупність різних засобів комунікації і способів передачі інформації, що утворюють медіасередовище, яке, внаслідок відсутності інформаційних кордонів, має здатність змінюватися, розвиваючись разом із громадськими явищами і підлаштовуючись під них.

Медіадискурс англійської мови насичений різноманітними текстовими ситуаціями, які трактуються як тематично поєднаний змістовий компонент тексту, який відображає структуроване знання про фрагмент дійсності. Одна з текстових ситуацій, які висвітлюються у сучасних англійських ЗМІ, це текстова ситуація «Соціальний захист» у контексті англійського медійного дискурсу.

Соціальний захист визначається у словниках як система пріоритетів та механізмів реалізації законодавчо-закріплених соціальних, правових і економічних гарантій громадян, органів управління всіх рівнів, інших інститутів, а також систему соціальних служб, яка повинна забезпечити певний рівень соціальної захищеності, що допомагають досягнути соціально прийняттого рівня життя населення відповідно до конкретних умов

суспільного розвитку. До структури системи соціального захисту входять економічні, соціальні, правові гарантії дотримання та реалізації прав і свобод людини.

У дослідженні зосереджена увага на текстовій ситуації «Соціальний захист жінок-військовослужбовців». З'ясовано, що на сьогодні жінки становлять значно більшу частку від загального складу військових у багатьох англomовних країнах світу порівняно з минулими століттями. Сфера соціального захисту жінок-військовослужбовців у США та інших англomовних країнах на сьогодні тісно пов'язана із захистом прав жінок, боротьбою з дискримінацією за ознакою статі, раси, сексуальної орієнтації.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА ТЕКСТОВОЇ СИТУАЦІЇ «СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ» У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

2.1. Учасники текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців»

Досліджуючи модель текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців», передусім, звернемося до її складових, однією з яких є учасники текстової ситуації. У випадку з текстовою ситуацією «соціальний захист жінок-військовослужбовців» учасниками текстової ситуації є військовослужбовці. Розглянемо лексичні засоби номінації військових в англійській мові.

Аналіз словників показав, що на позначення військовослужбовців в англійській мові використовуються наступні слова та словосполучення. В однині використовуються такі найменування, як: *member of the military*, *member of the services*, *member of the armed forces*, у яких ключовим є елемент *member*. Також використовуються лексеми з елементом *service*, наприклад: *serviceman*, *serviceperson*, *service member*, *military servant*. Використовуються й такі найменування, як *soldier*, *military man*.

Найбільш поширеним англійським варіантом найменування військовослужбовця є слово *soldier*. «Collins English Dictionary» надає таке трактування цієї лексеми: «1) a person who works in an army, especially a person who is not an officer; 2) a person who serves or has served in an army; 3) member of an army» [52]. Цей же словник надає такий синонімічний ряд до цієї лексеми: *fighter*, *serviceman* or *servicewoman*, *trooper*, *warrior*, *military man*, *redcoat*, *enlisted man* (US), *man-at-arms*, *Tommy* (British, informal), *GI* (US, informal), *squaddie* or *squaddy* (British, slang) [52]. Серед синонімів зустрічається фемінітив *servicewoman*.

Втім, у більшості з таких позначень військових в англійській мові використовується лексема *man*, що вказує на чоловічий рід. Також гендерно забарвленим є такий варіант найменування військовослужбовця, як *male service member*. Відповідно, логічним є використання й аналогу такої назви для жінок-військовослужбовців – *female service member*, хоча це найменування й не зафіксоване словниками. Більш нейтральними є найменування, які містять лексеми *member* або *person*, оскільки вони можуть стосуватися як чоловіків, так і жінок.

Найменування військовослужбовців у множині є гендерно нейтральними, наприклад: *people in the military, members of armed forces, armed forces personnel, service personnel, military personnel* тощо. Хоча тут також активно використовується лексика на кшталт *servicemen, military servicemen*. Тут елемент *men* вказує на чоловічий рід. Словники не фіксують аналогів-фемінітивів для цієї лексики, однак вони цілком можуть утворюватися шляхом заміни компоненту *man / men* на *woman / women*, наприклад: *servicewomen, military woman* та ін.

Фемінітивні форми цих іменників зафіксовані у деяких словниках, наприклад, лексема *servicewomen* зустрічається у «Collins English Dictionary», «Cambridge Dictionary» та «Merriam-Webster Dictionary». Це слово трактується як «a woman who is a member of the armed forces» [54], «a woman who belongs to the armed forces» [51], «1) a woman who serves in the armed services of a country; 2) a woman employed to service and maintain equipment» [52].

Також зустрічаються розмовні варіанти, позначені у словниках позначкою «coll.», наприклад: *army men, soldiery* та ін. Такі найменування також переважно апелюють до чоловічого роду.

Загалом, більшість варіантів найменування військовослужбовця/ів в англійській мові використовуються саме для позначення чоловіків. Це тісно пов'язано з гендерним аспектом у мові, адже військова справа довгий час вважалася виключно чоловічим ремеслом. Наведемо збірну таблицю найменувань військових в англійській мові, у якій розділимо всі розглянуті

варіанти на гендерно-нейтральні, маскулінні форми та слова, які утворюють фемінітивну форму (табл. 2.1.)

Таблиця 2.1.

Корпус найменувань військовослужбовців в англійській мові за гендерною ознакою

Маскулінні форми	Гендерно-нейтральні форми	Бінарні форми (маскулінна та фемінітивна)
<i>military man, man-at-arms, army men</i>	<i>member of the military, member of the services, member of the armed forces, serviceperson, service member, military servant, soldier</i>	<i>serviceman / servicewomen</i>

Відтак, більшість найменувань гендерно-нейтральні – вони не містять компонентів *man / men*, а оперують нейтральними *member, person*. У той же час, фемінітивні форми, зафіксовані словниками, обмежуються лише лексемою *servicewomen*.

Військові звання, які також входять до номінативного поля текстової ситуації «соціальний захист військових», також носять переважно нейтральний характер, наприклад:

Private – рядовий (без звання та відзнак);

Specialist – спеціаліст (випускник військового ліцею);

Corporal – капрал;

Sergeant – сержант;

Staff sergeant – старший сержант;

Sergeant Major – сержант-майор;

Warrant officer - уоррент-офіцер;

Captain – капітан;

Major – майор;

Lieutenant Colonel – лейтенант-полковник (підполковник);

Colonel – полковник;

Brigadier General – генерал-бригадир;

Major General – генерал-майор;

Lieutenant General – генерал-лейтенант;

General – генерал та ін.

Хоча такі звання і є нейтральними з гендерної точки зору, як правило вони сприймаються автоматично як позначення військовослужбовця-чоловіка, оскільки це відповідає стереотипному уявленню про те, що армія – це, переважно, чоловіча професія.

У сучасних англомовних ЗМІ використовується все більше різноманітних фемінітивних форм найменувань військовослужбовців, які дозволяють безпомилково зрозуміти, що мова й тексті йде саме про жінку-військову, а не про чоловіка.

Фемінітиви – це іменники жіночого роду, які утворилися від однокореневих слів чоловічого роду, що характеризують чоловіків. Фемінітив може означати професію чи кваліфікацію жінки, а також різні види її захоплень. Загалом, у сучасній англійській мові фемінітиви утворюються за допомогою заміни або додавання різних суфіксів до іменника чоловічого роду, а також заміни іменника, що безпосередньо вказує на чоловіка, на іменник жіночого роду, наприклад: *actor* (актор) – *actress* (акторка); *poet* (поет) – *poetess* (поетеса); *hero* (герой) – *heroine* (героїня); *astronaut* (астронавт) – *astronette* (жінка-астронавт); *cosmonaut* (космонавт) – *cosmonette* (жінка-космонавт); *progenitor* (попередник) – *progenitrix* (попередниця); *administrator* (адміністратор) – *administratrix* (жінка-адміністратор); *landlord* (орендодавець) – *landlady* (домовласниця); *salesman* (продавець) – *saleswoman* (продавець).

Фемінітиви вводяться у мову, щоб уникнути прихильності професії до конкретної статі, таким чином уникнувши упереджень щодо гендерних

розподілів і обов'язків у суспільстві. Наприклад, професія пожежника (*fireman*) традиційно має відношення тільки до чоловіків, це стосується і професії поліцейського (*policeman*).

Деякі з професій не вказують на конкретну стать, до них належать такі слова, як адвокат (*lawyer*). Ці іменники вважаються нейтральними, тому що не містять вказівки на стать, наприклад: *firefighter* замість *fireman* (пожежник); *police officer* замість *policeman* (поліцейський); *chairperson, moderator, head* замість *chairman* (голова); *member of Congress, representative* замість *congressman* (член конгресу); *people, humans* замість *mankind* (людство); *mail carrier, letter carrier, post worker* замість *mailman* (листоноша); *flight attendant* замість *steward / stewardess* (борт-провідник).

Аналогічні зміни відбуваються і в царині найменувань жінок в армії. Наприклад, Інтернет-портал «Army», присвячений американській армії, містить сторінку «Woman in the Army», де використовуються такі «жіночі» варіанти різноманітних військових звань та посад: *female deputy commanding general, female cannon crewmember, female commandant of cadets, female soldier, female commander* тощо. Відтак, у якості вказівки на стать у таких найменуваннях використовується іменник *female*, який ставиться перед найменуванням посади.

В англомовних ЗМІ використовуються такі найменування жінок-військовослужбовиць: *female soldier, women in the military, military women, female military leaders, women serving in the military, female veterans, female military officer, female military service member, female servicemembers, female officers, female military personnel* та ін.

Відтак, «жіночих» варіантів найменувань військових у ЗМІ переважно послуговуються додаванням до основного іменника чи іменникового словосполучення лексем *female* або *woman / women*. У той же час зустрічаємо лише одну фемінітивну форму серед корпусу такої лексики – *servicewomen*.

2.2. Сутність та зміст текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців»

Аналізуючи текстову ситуацію «соціальний захист жінок-військовослужбовців», необхідно також звернутися до вивчення сутності та змісту самого поняття «соціальний захист» та особливостей звернення до теми соціального захисту у публікаціях сучасних англомовних ЗМІ.

В англійській мові еквівалентами поняття «соціальний захист» є терміни *social security*, *social protection*, *social welfare*, *social care*, *social safety*. Відповідно до словника «Cambridge Dictionary», *social security* трактується як «a system of payments made by the government to people who are ill, poor, or who have no job» [51].

Словник «Merriam-Webster» визначає поняття *social security* як «the principle or practice or a program of public provision (as through social insurance or assistance) for the economic security and social welfare of the individual and his or her family» [54]. Цей же словник пропонує й інше, більш локалізоване визначення поняття *social security* у контексті державної політики США. Зокрема, у словнику «Merriam-Webster» подане таке визначення: «a U.S. government program established in 1935 to include old-age and survivors insurance, contributions to state unemployment insurance, and old-age assistance» [54].

Загалом, словникові дефініції дозволяють визначити зміст поняття соціального захисту, складові цього поняття, які мають вагоме значення у контексті вивчення репрезентації цієї текстової ситуації у ЗМІ. Тож, здійснимо порівняльний аналіз дефініцій поняття *social security* у тлумачних словниках англійської мови (табл. 2.2.)

Таблиця 2.2.

Збірна таблиця дефініцій поняття *social security* у тлумачних словниках англійської мови

Словник	Дефініція
---------	-----------

«Cambridge Dictionary» [51]	<i>«a system of payments made by the government to people who are ill, poor, or who have no job»</i>
«Collins English Dictionary» [52]	<i>«1) a system under which a government pays money regularly to certain groups of people, for example people who are sick, are unemployed, or those who have no other income; 2) public provision for the economic, and sometimes social, welfare of elderly people, unemployed people, etc., esp. through pensions and other monetary assistance; 3) a government programme designed to provide such assistance»</i>
«Merriam-Webster Dictionary» [54]	<i>«1) the principle or practice or a program of public provision (as through social insurance or assistance) for the economic security and social welfare of the individual and his or her family; 2) a U.S. government program established in 1935 to include old-age and survivors insurance, contributions to state unemployment insurance, and old-age assistance»</i>
«Oxford Dictionary» [55]	<i>«1) (in the UK) monetary assistance from the state for people with an inadequate or no income; 2) (in the US) a federal insurance scheme providing benefits for pensioners and those who are unemployed or disabled»</i>

Розглядаючи наведені дефініції, можливим є виділення деяких спільних для них визначень поняття *social security*. Відтак, за результатами аналізу дефініцій поняття *social security* у лексикографічних джерелах сучасної англійської мови, можна укласти наступну таблицю (табл. 2.3.):

Таблиця 2.3.

Аналіз дефініцій поняття *social security* у лексикографічних джерелах

Значення лексеми	СЛОВНИКИ			
	Cambridge Dictionary	Collins English Dictionary	Merriam- Webster Dictionary	Oxford Dictionary
<i>system</i>	+	+	–	–
<i>payment</i>	+	+	–	–
<i>provision</i>	–	+	+	–
<i>assistance</i>	–	+	+	+
<i>pension</i>	–	+	–	+
<i>programme</i>	–	+	+	–
<i>principle</i>	–	–	+	–
<i>practice</i>	–	–	+	–
<i>insurance</i>	–	–	+	–
<i>security</i>	–	–	+	–
<i>welfare</i>	–	+	+	–
<i>scheme</i>	–	–	–	+
<i>benefits</i>	–	–	–	+

Як показав аналіз, ключовими маркерами поняття *social security* у лексикографічних джерелах сучасної англійської мови є такі позначки, як *assistance, system, payment, provision, pension, programme, welfare*.

Досліджуючи текстову ситуацію «соціальний захист», О. В. Багумян вказує, що вона є відображенням фрагмента соціального життя суспільства, зокрема соціальних проблем ущемлених груп населення (інвалідів, пенсіонерів, дітей та жінок). В основі цієї ситуації, на думку вченої, лежать дві текстові події – «ЗАХИСТ» та «ПРИГНІЧЕННЯ» [4, с. 10]. Відтак, захист певної групи населення передбачає, що вона є пригніченою, зазнає певних утисків. У розглянутих нами словникових дефініціях поняття *social security* у якості таких груп населення наводять переважно люди похилого віку,

пенсіонери (*elderly people, pensioners*), люди з інвалідністю чи які хворіють (*people who are sick, disabled, ill*), безробітні (*unemployed people, people who have no job*) та ін.

Військовослужбовці не є пригніченою групою населення та не входять до окреслених категорій населення, однак вони користуються правом соціального захисту, оскільки їхня професія передбачає підвищений ризик. Захищаючи країну та ризикуючи своїм життям та здоров'ям, військові отримують можливість запросити компенсації, грошову допомогу від держави, країна також забезпечує підтримку їхніх родин.

Аналіз текстів англомовного дискурсу, присвячених питанню соціального захисту військових у США, дозволив з'ясувати, що у цій країні програма соціального захисту військовослужбовців має назву *Military Service and Social Security*. Ця програма включає у себе такі статті виплат та соціальної підтримки для військовослужбовців:

1. Заробіток за дійсну військову службу або військову підготовку (*earnings for active duty military service or active duty training*);
2. Недійсна служба в резерві збройних сил (наприклад, тренування вихідного дня) (*inactive duty service in the armed forces reserves (such as weekend drills)*);
3. Військові пенсійні виплати (*military retirement benefits*);
4. Додатковий заробіток (*extra earnings*);
5. Пільги для сім'ї (у випадку смерті або травми військовослужбовця) (*benefits to the family*);
6. Страхування для військових з інвалідністю (*Social Security Disability Insurance*).

Наведені пільги та виплати отримують всі військовослужбовці, незалежно від статі. Питання соціального захисту жінок-військовослужбовців є вузьким, адже включає такі напрямки соціальної підтримки, які не стосуються чоловічого складу армії, наприклад, підтримка

військовослужбовців у ситуації вагітності та материнства, забезпечення повернення жінок до роботи в армії після народження дитини тощо.

Слід зауважити, що на законодавчому рівні та на рівні соціального захисту ставлення до вагітності та народження дитини у жінок-військовослужбовців різниться залежно від країни. Наприклад, для армії США важливим є дотримання жінкою контракту, згідно з яким вона зобов'язується не вагітніти протягом періоду служби в армії, інакше вона буде звільнена за порушення контракту.

У системі соціальної підтримки та захисту прав жінок-військовослужбовців такий підхід часто називають *pregnancy discrimination*, адже такі правила мають ознаки дискримінації. На сьогодні у США лише робляться спроби запровадити правову та соціальну підтримку вагітних жінок-військовослужбовців, надавши їм більше можливостей до збереження та продовження професійної діяльності у випадку народження дитини та догляду за нею. Це питання висвітлюється у американських ЗМІ, присвячених питанням та правам військовослужбовців, наприклад:

“For Decades, Women Were Discharged from the Military for Pregnancy. Now a Lawmaker Wants to Restore Their Benefits” (Military.com, 2021) [65].

В інших англomовних країнах ситуація дещо різниться. Наприклад, у Великобританії жінки-військовослужбовці мають соціальний захист у випадку материнства, втілений у таких державних програмах, як Return to Work (RtW), які регулюють можливості жінок без шкоди для своєї кар'єри народжувати та доглядати дітей. Також у Великобританії передбачена відпустка по догляду за дитиною (*maternity leave*), гнучкий графік роботи для військових, які суміщають воєнну службу з доглядом за дитиною (*flexible working arrangements*). Таку соціальну підтримку можуть отримати як жінки, так і чоловіки військовослужбовці, що зрівнює їх у правах, обов'язках та професійних можливостях.

Австралія також має дієву систему соціального захисту жінок-військовослужбовців та військовослужбовців в цілому. Наприклад, уряд

Австралії розробив програму *Parental Leave Pay (PLP)* для військових, які стають батьками і мають доглядати дитину. Така програма діє на підтримку жінок, адже вони не ризикують втратити роботу через можливість народжувати та потребу у відпочинку та часу на догляд за немовлям. Ця програма надає військовослужбовцям оплачувану батьківську відпустку (*paid parental leave*). Окрім того, жінка може подати заяву на неоплачувану відпустку у випадку вагітності та потреби у додатковому лікуванні та медичному нагляді (*unpaid parental leave*). У цьому випадку за жінкою зберігається робоче місце та посада, вона отримує можливість повернутися до виконання службових обов'язків коли зможе.

Таким чином, соціальний захист жінок-військовослужбовців у різних англomовних країнах різниться. Для США, наприклад, актуальним залишається питання дискримінації жінок-військовослужбовців у випадку вагітності, внаслідок чого жінки опиняються в ураженому положенні в професійному аспекті, у порівнянні з чоловіками-військовослужбовцями. У той же час, більшість країн розробили системи соціального захисту як військовослужбовців загалом, так і жінок-військовослужбовців зокрема. Соціальний захист жінок відрізняється від соціального захисту чоловіків, передусім, питанням вагітності та пологів, а також деякими іншими питаннями, наприклад – безпекою жінки в армії, особливостями організації побуту жінок в армії, забезпечення жінок-військовослужбовців засобами особистої гігієни і т. д.

Наприклад, питання сну жінок у солдатських казармах, забезпечення умов для жіночої гігієни також освітлюється у англomовних ЗМІ. Наприклад, у США питання розміщення жінок у казармах по-різному вирішується залежно від типу військ:

“The U.S. Army has gender-separate basic training, but like the United States Coast Guard, U.S. Air Force and U.S. Navy, has training where male and female recruits share barracks, but are separated during personal time and lights out” (MVOrganizing, 2019) [59].

Ще одним елементом соціального захисту жінок в армії є забезпечення їх безпеки від сексуального насильства та домагань. Оскільки більшість колег жінки-військовослужбовці – це чоловіки, існує ризик сексуального насильства в армії. Це питання є гостросоціальним та освітлюється в англomовних ЗМІ у контексті боротьби проти гендерної дискримінації, сексуального насильства щодо жінок. Наприклад, у наступному заголовку жінки-військовослужбовиці, які зазнали насильницьких дій під час служби в армії маркуються за допомогою висловлювання *military sexual assault victims*:

“Military sexual assault victims say the system is broken” (ABCNews, 2020) [69].

Тож, основними напрямками соціального захисту військових, які висвітлюються в англomовних ЗМІ, є соціальні виплати, державна допомога у випадку інвалідності, травми чи смерті військовослужбовця під час виконання ним служби, виплати та пільги ветеранам війни, військовослужбовцям-пенсіонерам. Щодо соціального захисту жінок-військовослужбовців, то ця тематика, окрім вже згаданих, стосується ще й таких напрямків, як захист прав жінок на материнство та догляд за дитиною без професійної дискримінації, забезпечення умов побуту жінок в армії з урахуванням вимог до гігієни, забезпечення безпеки жінок, протидія сексуальному насильству в армії та ін.

Відповідно до О. В. Багумян, текстова ситуація «соціальний захист» може по-різному моделюватися у різних функціональних стилях. Базовими елементами такої текстової ситуації є об’єкт пригноблення, об’єкт захисту, суб’єкт пригноблення та суб’єкт захисту; характер пригноблення, форми захисту, фактори впливу, наслідки пригноблення / захисту [4, с. 11].

Текстова ситуація «соціальний захист жінок-військовослужбовців», відтак, також містить змістовні блоки. Об’єктом пригноблення тут виступають жінки-військовослужбовці, які є менш представленою групою військових, порівняно з чоловіками:

Most women in armed forces have faced bullying, harassment and discrimination, inquiry finds (Sky News, 2021) [63].

У публікаціях ЗМІ, присвячених питанню захисту жінок в армії, часто розкриваються й характер та форми пригноблення. У наведеному прикладі присутні такі найменування форм пригноблення жінок-військовослужбовців, як *bullying, harassment, discrimination*. Окрім таких видів насилля, зустрічаються й інші руйнівні форми пригноблення жінок в армії, наприклад:

More than three-quarters of serving female personnel in the inquiry said there was inappropriate, ill-fitting uniform and body armour, which placed them at more risk of harm in combat (Sky News, 2021) [63].

Відтак, жінки в армії часто страждають від того, що система та оснащення бійців не пристосоване до особливостей жіночої фігури (*ill-fitting uniform*). Це веде до травматизації жінок, труднощів у бою, з якими стикаються лише жінки-військові – *more risk of harm*. Тут вказуються й наслідки пригноблення – неврахування потреб та особливостей жінок в армії призводить до труднощів для них, а інколи й до травматизації. У деяких випадках дискримінація та насилля щодо жінок в армії призводить до смерті, вбивств, зґвалтувань (*death and alleged sexual harassment*):

The death and alleged sexual harassment of Fort Hood soldier Vanessa Guillen prompted widespread calls for both justice and change (ABCNews, 2020) [69].

Ще одним наслідком пригноблення жінок в армії стає запит громадянського суспільства на справедливість (*calls for justice and change*). Саме наслідки дискримінації та ігнорування потреб жінок в армії призводять до негативних явищ, шкодять не тільки жінкам, але й суспільство в цілому. Тому ситуація соціального захисту жінок набуває суспільно-значимого характеру, викликає резонанс у суспільстві.

Елементами текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» також є суб'єкт пригноблення та суб'єкт захисту. Пригноблення чиниться системою – як військовою, так і суспільною системою поглядів, які допускають упереджене ставлення до жінок:

Kayla Kight said she felt the system was working against her after reporting (ABCNews, 2020) [69].

У наведеному фрагменті статті про насильство над жінками в армії слово *the system* використане у значенні оборонної системи США. Саме систему часто звинувачують у пригнобленні тих чи інших груп населення. У той же час, суб'єктом захисту виступає як сама армія, так і держава, як більш комплексний та всеохопний феномен:

The Army itself announced that five civilians would review the “command climate and culture” at Ford Hood after her killing, with Army Secretary Ryan McCarthy saying, “the Army is committed to taking care” of its soldiers, civilians, veterans and families (ABCNews, 2020) [69].

Тут суб'єктом захисту виступає армія (*the Army*) як елемент держави, тобто сама ж система, про яку у ЗМІ часто пишуть як про суб'єкт пригноблення, має виступати суб'єктом захисту. Слід зазначити, що у випадку пригноблення суб'єктами також виступають окремі представники армії – це агресивно налаштовані військові-чоловіки, які чинять насильство, домагання та дискримінацію на місцях. Також це й управлінська система в армії, адже саме вона регулює ті чи інші явища, здійснює або не здійснює реформування та покращення безпеки військових обох статей.

Як суб'єкт захисту армія зобов'язується реагувати на порушення, покращувати внутрішній стан системи, карати порушників закону та етичних норм. Також суб'єктом захисту виступає держава, наприклад:

A government inquiry into women in the armed forces heard traumatising “horror stories” that painted “a difficult picture of women in the military” (Sky News, 2021) [63].

Маркером держави як суб'єкту захисту жінок в армії тут слугує висловлювання *a government inquiry*. Уряд та інші державні органи займаються питаннями боротьби з негативними явищами які дискримінують жінок-військових, а також саме держава відповідальна за соціальний захист, у тому числі – виплати, пенсії, страхування, соціальна допомога:

Policymakers are particularly interested in military veterans and their families and have provided them with benefits through several government programs, including Social Security credits, home loan guarantees, and compensation and pension payments through the Department of Veterans Affairs (Social Security Bulletin, 2006) [48].

Тут у якості суб'єктів соціального захисту жінок-військовослужбовців виступають політики (*policymakers*), уряд (*government programs*), конкретні урядові програми соціального захисту та організації, які допомагають військовим та ветеранам отримати соціальний захист та державну підтримку (*the Department of Veterans Affairs*).

Відтак, структуру текстової ситуації складають об'єкт пригноблення та об'єкт захисту (жінки-військові, їх безпека та громадянські права), суб'єкт пригноблення (система оборони, армія, суспільство), суб'єкт захисту (армія, держава). Формами пригноблення є дискримінація, насильство, порушення прав. Формами захисту, натомість, є державна підтримка, пільги, виплати, а також захист прав жінок в армії. Інструментами захисту стають урядові законопроекти, розслідування порушень на місцях, просвіта та боротьба з сексизмом в армії і т. д. Всі ці частини текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» знаходять своє висвітлення у мові сучасних англомовних ЗМІ.

2.3. Змістова реалізація текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» в англомовних ЗМІ

Розглянемо також місце текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» в англомовних ЗМІ. Загалом, можна окреслити два напрямки висвітлення цієї текстової ситуації в англомовних ЗМІ – це висвітлення прав жінок у контексті захисту та забезпечення прав військовослужбовців загалом, та висвітлення цього питання у контексті захисту прав жінок. У другому випадку робиться фокус на статі та пов'язані з

нею аспекти побуту та діяльності жінок в армії. Саме у рамках другого напрямку висвітлення цієї текстової ситуації в ЗМІ піднімаються питання гігієни жінок-військовослужбовців, випадків та практик дискримінації жінок-військовослужбовців через біологічну функцію вагітності та народження дитини, менструації. У рамках протидії сексуальному насильству висвітлюються такі випадки в армії, де жертвами частіше за все є саме жінки.

Розглянемо особливості репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англomовних ЗМІ. Передусім, ця текстова ситуація висвітлюється у спеціалізованих військових ЗМІ, орієнтованих на аудиторію військовослужбовців та їх сімей. Наприклад, американський ЗМІ «Military Times» висвітлює таке питання соціального захисту військовослужбовців, як забезпечення їм відпустки по догляду за дитиною. При цьому, висвітлюють права як чоловіків, так і жінок, наприклад:

“All military parents would get 12 weeks of family leave to care for a new child and would see increased flexibility in how they use that time off under a new legislative proposal introduced on Tuesday” (Military Times, 2021) [68].

Тут використовується поняття *military parents*, яке об'єднує військовослужбовців обох статей. Однак, у цьому аспекті забезпечення соціального захисту військових особлива увага приділяється жінкам, адже саме жінка не просто доглядає за дитиною, але потребує відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами:

“Under current military rules, women giving birth are allowed up to six weeks of maternity convalescent leave, and a household's primary caregiver can receive an additional six weeks of cleave” (Military Times, 2021) [68].

Регулювання прав військових на відпустку у зв'язку з сімейними обставинами, такими як народження дитини, включає у себе увагу до потреб жінок, які народжують (*women giving birth*). При цьому враховуються потреби родини щодо організації господарства, догляду за немовлям у перші місяці, однак цей обов'язок не покладається на жінок, передбачається залученість чоловіків-військовослужбовців до такого роду сімейних обов'язків. Це

виражено у статті через використання гендерно-нейтрального іменникового словосполучення *a household's primary caregiver*. Така тенденція в армії та в суспільстві загалом розвантажує жінок від додаткових родинних обов'язків, які раніше жінки провадили самотійно – окрім народження дитини жінки також були основними дорослими членами родини, які доглядали за немовлям. Відтак, жінки опинялися значно урізані у професійних правах, адже роботодавці неохоче приймали на роботу жінок з огляду на потребу враховувати її випадання з робочого процесу на довгий час у зв'язку з вагітністю, пологами, відновленням після пологів та догляду за немовлям.

Стаття висвітлює рівність у розподілі родинних обов'язків військовослужбовців – якщо чоловіки-військові також отримують можливість брати відпустку по догляду за дитиною, жінка може швидше повернутися до роботи та не втрачати досвід, позицію, професійні перспективи.

Якщо питання догляду за немовлям та потреби військовослужбовців у відпустці з приводу цього не обумовлена статтю, то деякі інші аспекти соціального захисту жінок-військовослужбовців є гендерно-обумовленими та виникають тільки у досвіді жінок. Хвиля феміністичних рухів діяльність правозахисників обумовили підвищену увагу до цього питання, тому безліч ЗМІ висвітлюють деякі труднощі жінок в армії. Наприклад, журналіст С. Бейнон на тому ж новинному порталі «Military Times» висвітлює проблему додаткових вимог до жінок-військовослужбовців, які вийшли на роботу з відпустки у зв'язку з вагітністю й пологами і стикаються до вимоги повернутися до попередньої фізичної форми та носити парадну форму, яку жінки отримували до вагітності. Щоб виконати цю вимогу, жінки вимушені купувати нову парадну форму, якщо стара форма для них мала:

“Maj. Sam Winkler, an adjutant general officer serving in the 4th Cavalry Brigade, First Army Division East, said that women, especially junior enlisted soldiers, were pressured to spend enormous amounts of money on buying or altering dress uniforms they could fit into after giving birth” (Military Times, 2021) [57].

Таке питання не стосується соціальних виплат від держави чи питання регулювання прав військовослужбовців у отриманні відпусток або державної підтримки. У той же час, це питання, яке розкриває такий напрямок соціального захисту жінок-військовослужбовців, як рух за права жінок. Це соціальне явище охоплює права всіх жінок, у тому числі (й особливо) жінок, які мають традиційно «чоловічі» професії, якою і є професія військовослужбовця. Вважається, що такі професії слабо пристосовані або ж не пристосовані взагалі для жінок, тому в цих сферах жінки можуть стикатися з неготовністю системи враховувати їх потреби та біологічні особливості.

Одним із важливих питань гендерної рівності в армії є коригування нормативів та вимог до фізичної підготовки солдат відповідно до біологічних особливостей та фізичних можливостей організму чоловіка та жінки. Не врахування такого фактору створює дискримінацію жінок в армії. У той же час, заниження нормативів для жінок підкріплює гендерні стереотипи, а на думку деяких військових і ставить жінок у небезпечне становище на полі боя, де можуть виникати такі умови, у яких жінка повинна буде діяти на рівні з чоловіками:

While it may be difficult for a 120-pound woman to lift or drag 250 pounds, the Army cannot artificially absolve women of that responsibility; it may still exist on the battlefield (Army Times, 2021) [67].

Таким чином, у сучасних англomовних ЗМІ представлені різні теми, пов'язані з соціальним захистом жінок. Схематично зміст цієї текстової ситуації у розглянутих ЗМІ можна зобразити таким чином (рис. 2.1):

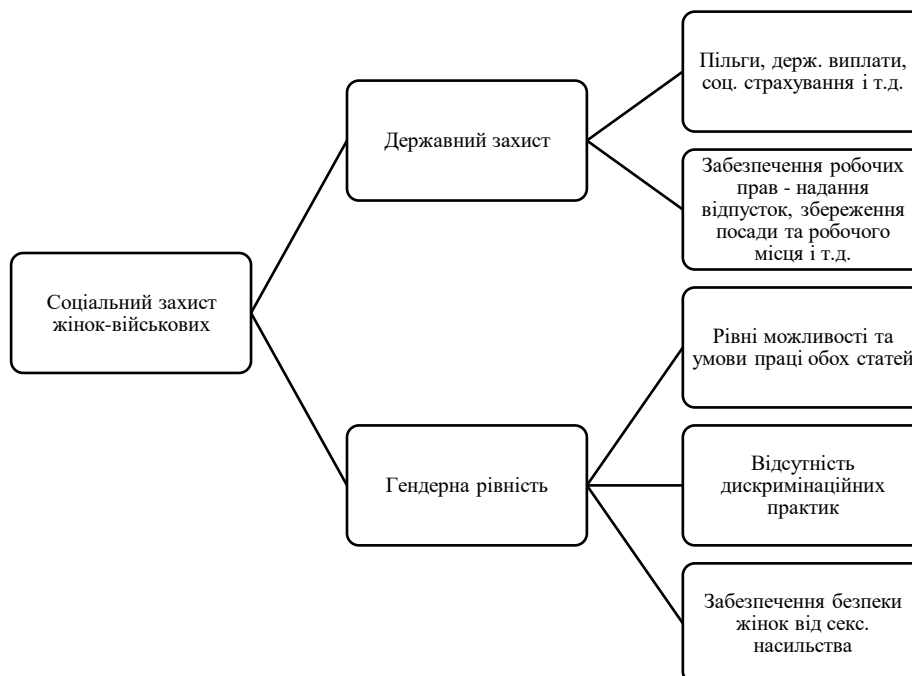

Рис. 2.1. Тематика текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ

Відтак, текстова ситуація «соціальний захист жінок-військовослужбовців» реалізується у ЗМІ через висвітлення державної підтримки військових (соціальні виплати, пільги, пенсії, страхування та ін.) та гендерної рівності в армії (протидія насильству та дискримінації жінок, забезпечення рівності чоловіків та жінок в армії).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У другому розділі досліджена структура та зміст текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» в англомовних ЗМІ. Учасниками цієї текстової ситуації є військовослужбовці та, якщо розглядати ситуацію вужче – жінки-військовослужбовці. На позначення військовослужбовців в англійській мові використовуються такі слова та словосполучення, як *member of the military*, *member of the services*, *member of the armed forces*, *serviceman*, *serviceperson*, *service member*, *military servant*,

soldier, military man. Також зустрічаються деякі розмовні та сленгові варіанти найменувань.

У більшості таких позначень використовується лексема *man*, що вказує на чоловічий рід. Більш нейтральними є найменування, які містять лексеми *member* або *person*, оскільки вони можуть стосуватися як чоловіків, так і жінок. Найменування військовослужбовців у множині є гендерно нейтральними. Фемінітиви на позначення військових на сьогодні фіксуються деякими словниками англійської мови, однак загалом вони не завжди використовуються у текстах. Це тісно пов'язано з гендерним аспектом у мові, адже військова справа довгий час вважалася виключно чоловічим ремеслом.

Фемінітивні варіанти найменувань військових у ЗМІ переважно послуговуються додаванням до основного іменника чи іменникового словосполучення лексем *female* або *woman / women*.

Аналіз змісту досліджуваної текстової ситуації показав, що ключовими маркерами поняття *social security* у лексикографічних джерелах сучасної англійської мови є такі позначки, як *assistance, system, payment, provision, pension, programme, welfare*. В основі цієї ситуації лежать текстові події «ЗАХИСТ» та «ПРИГНІЧЕННЯ». Відтак, захист певної групи населення передбачає, що вона є пригніченою, зазнає певних утисків. Аналіз текстів англійської мови, присвячених питанню соціального захисту військових у США, дозволив з'ясувати, що програма соціального захисту військових включає у себе такі статті виплат та соціальної підтримки: заробіток за дійсну військову службу або військову підготовку; недійсна служба в резерві збройних сил; військові пенсійні виплати; додатковий заробіток; пільги для сім'ї (у випадку смерті або травми військовослужбовця); страхування для військових з інвалідністю.

Питання соціального захисту жінок-військовослужбовців є вужчим, адже включає такі напрямки соціальної підтримки, які не стосуються чоловічого складу армії, наприклад, підтримка військовослужбовців у ситуації

вагітності та материнства, забезпечення повернення жінок до роботи в армії після народження дитини тощо.

Структуру текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» складають об'єкт пригноблення та об'єкт захисту (жінки-військові, їх безпека та громадянські права), суб'єкт пригноблення (система оборони, армія, суспільство), суб'єкт захисту (армія, держава). Формами пригноблення є дискримінація, насильство, порушення прав. Формами захисту, натомість, є державна підтримка, пільги, виплати, а також захист прав жінок в армії. Інструментами захисту стають урядові законопроекти, розслідування порушень на місцях, просвіта та боротьба з сексизмом в армії і т. д. Всі ці частини текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» знаходять своє висвітлення у мові сучасних англомовних ЗМІ.

РОЗДІЛ 3

3.1. Лексична наповненість текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ

Маркерами текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» можуть слугувати різні групи лексики англійської мови. Одним із найбільш представлених пластів лексики на позначення текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» є **термінологія**.

Виокремлюємо кілька тематичних груп термінів, які використовуються у розглянутому текстовому матеріалі. Передусім, це **військова термінологія**, яка номінує різноманітні явища військової галузі, включає у себе найменування військових посад та звань, наприклад: *an adjutant general officer, cavalry brigade, army division, the armed forces, junior enlisted soldiers* та ін.

Окрім військових термінів у текстах, які розкривають текстову ситуацію «соціальний захист жінок-військовослужбовців» використовується також **соціально-політична термінологія**. Це терміни, які позначають державні органи управління та інші явища, пов'язані з державними органами, наприклад: *government inquiry, policymakers, lawmakers, government programs, legislative proposal*, а також із соціальною підтримкою військових (*social security credits, home loan guarantees, compensation and pension payments, family leave, maternity convalescent leave* та ін.). Використовується також **юридична** та **правозахисна термінологія**, яка стосується найменувань злочинів та порушень прав жінок в армії. Це такі терміни, як *bullying, harassment, discrimination, gang rape, sexual assault, physical assault, emotional bullying, sexism, misogyny, gender equality, women-friendly*, та ін., наприклад:

“*Sexism & Misogyny*”: *Outrage as Ukrainian Female Troops March in Heels for Military Parade* (Republic World, 2021) [61].

Саме правозахисна термінологія становить один із найважливіших лексичних маркерів текстової ситуації «соціальний захист жіночво-військовослужбовців». Зокрема, саме для захисту жіночих прав та забезпечення їх безпеки при службі в армії розроблені нові правові поняття, як от *occupational hazard*:

In a 2011 case, a US judge ruled that the US Department of Defense could not be held accountable for the extent and severity of sexual harassment and physical abuse in the military because rape is an “occupational hazard” for women in the armed forces (The Conversation, 2021) [62].

Окрему частину термінів становлять **аббревіатури**, наприклад, терміни *bullying, harassment, discrimination* настільки часто використовуються у текстах, присвячених захисту прав жіночво, що журналісти почали об’єднувати їх у аббревіатуру *BHD*:

The survey by the Defence Sub-Committee on Women in the Armed Forces found 64% of female veterans and 58% of serving women reported experiencing bullying, harassment and discrimination (BHD) (Sky News, 2021) [63].

Така аббревіатура не зафіксована у словниках та може вважатися неологізмом, утвореним у галузі правозахисних понять. Також зустрічаються аббревіатури серед термінів військової спрямованості (*ACFT – Army Combat Fitness Test*), а також політичної (*EO – Executive Order*):

The changes come after the latest defense budget bill included a provision that halted the ACFT pending an independent study to determine whether it would hurt recruitment and retention in critical jobs (Army Times, 2021) [67].

Також до термінологічної лексики частково можна віднести деякі **власні назви**, зокрема – найменування окремих елементів державної системи, армії, наприклад: *the Department of Veterans Affairs, First Army Division East, the United States Coast Guard, U.S. Air Force, U.S. Navy*. Сюди ж належать і найменування різноманітних законів, актів та ін., які регулюють соціальний захист військових, як от *The Servicemember Parental Leave Equity Act*:

The Servicemember Parental Leave Equity Act, backed by bipartisan group 31 House members, would cover both primary and secondary caregivers, significantly boosting the unpaid leave available to each under current military rules (Military Times, 2021) [68].

Термінологічну лексику доповнює використання **числівників** – *750 women veterans, 22.7% of the women:*

Of the 750 women veterans who were included in the study, some 22.5% said they had been sexually harassed, while 5.1% recalled being sexually assaulted (Sky News, 2021) [71].

Числівники підвищують достовірність даних, поданих у статті, надають тексту більшої фактологічності. У текстовій ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» числівники, зазвичай, вказують на частотність порушень прав жінок, включають у себе статистичні дані. Також числівники використовуються, наприклад, у тематиці біологічних відмінностей жінок та чоловіків, що є вагомим аспектом при здачі ними нормативів фізичної підготовки:

While it may be difficult for a 120-pound woman to lift or drag 250 pounds, the Army cannot artificially absolve women of that responsibility; it may still exist on the battlefield (Army Times, 2021) [67].

До інших частин мови, які відіграють важливу роль при моделюванні текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» належать прикметники. Як правило, прикметники виконують у текстах певну стилістичну роль, надають публікаціям більшої експресії та виражають оцінку. Саме прикметники становлять основну частку **оцінної лексики**, яка активно використовується у текстах ЗМІ, присвячених питанню соціального захисту військових.

Негативну оцінку виражають такі прикметники, як *inappropriate, ill-fitting, broken, traumatising, horror, difficult, pressured, marginalised* та ін., а також іменники *risk, harm, bullying, harassment, discrimination, death, shock, hostility, intimidation, threat* тощо. Позитивна оцінка у досліджених текстах

виражена такими прикметниками, як *brave, common-sense, suitable, safe* та ін. а також іменниками *justice, progress, willingness* тощо.

В цілому, у корпусі лексики, яка репрезентує текстову ситуацію «соціальний захист жінок-військовослужбовців» переважає оцінна лексика, яка виражає негативну оцінку. Це пов'язано з тим, що статті, у яких розкривається ця текстова ситуація, фокусують увагу на наслідках пригнічення жінок та порушення їх прав більше, ніж на позитивних наслідках захисту жінок.

Окрім оцінної лексики у текстах ЗМІ часто використовується **експресивно-забарвлена лексика**, яка дозволяє звернути увагу читача на певні явища, емоційно, експресивно виділяє у тексті певні його елементи, підкреслюючи особливу їх значимість. Наприклад, у наступному уривку використовується експресивно-маркований прислівник *drastically*:

“It was junior soldiers telling us they had to buy multiple uniforms or have them drastically altered for arbitrary reasons,” said Winkler, who helped propose the new policy changes and is an administrator for the Army Mom Life Facebook group, which advocates for women-friendly policies in the force (Military Times, 2021) [57].

Засобами експресії виступають також інші підсилювальні прислівники, такі як *absurdly*:

“Parental leave for military servicemembers is absurdly out of touch and outdated when compared to federal benefits and options provided by many private, large employers,” Rep. Jackie Speier, D-Calif, chairwoman of the House Armed Services Committee’s personnel panel, said in a statement (Military Times, 2021) [68].

Тут також використаний оцінний прикметник *outdated*, який виражає негативну оцінку законодавства, що регулює батьківські (декретні) відпустки для військовослужбовців. Загалом, оцінна та експресивно-забарвлена лексика часто використовуються у текстах ЗМІ одночасно. Експресивні маркери часто є підсилювальними елементами, як у наступному випадку:

Nearly 40% of 993 military women said the complaints system was “extremely poor” (Sky News, 2021) [63].

Тут оцінний прикметник *poor*, який транслює негативну оцінку системи подачі скарг на персонал в армії, підсилюється експресивно-маркованим прислівником *extremely*. Використання таких лексичних засобів дозволяє автору статті підкреслити негативну оцінку, наголосити на винятковості описуваних явищ. Це також знаходить відгук і у читачів, адже такі експресивні лексичні засоби діють на емотивну сферу аудиторії тексту – у цьому випадку мовне оформлення ідей, які подаються у тексті, схильне провокувати емоції обурення у читачів.

Окремо слід виділити групу **гендерно-маркованої лексики**, яка розкриває стереотипні уявлення про жінок та чоловіків. Часто поняття «гендер» вживають як синонім до слова «стать», хоча більшість вчених розрізняють їх. До наукового обігу поняття «гендер» було уведене для того, щоб провести межу між поняттями біологічної статі (*sexus*) та соціальних і культурних імплікацій, які містять у собі концепт «чоловіче – жіноче»: розподіл ролей, культурні традиції, відношення влади у зв'язку із статтю людини тощо [20, с. 24]. Таким чином, якщо поняття «стать» відображає біологічний аспект, «гендер» означає так звану «соціальну стать» людини як продукт виховання та впливу культури.

Гендерний фактор, що розглядає природну стать людини та її соціальні якості, являє собою одну із основних характеристик особистості та на протязі всього життя людини певним чином впливає на сприйняття нею своєї ідентичності, а також на ідентифікацію цієї людини іншими членами соціуму.

Важливу роль у пригніченні жінок в армії відіграє саме явище гендеру як культурної надбудови над біологічною статтю. Гендерні стереотипи не включають образу жінки-військової, жінки-воїна, адже такий образ не відповідає усталеним, традиційним уявленням суспільства про жіночність.

Гендерні стереотипи відносяться до соціальних стереотипів, оскільки надають стандартизоване уявлення про соціальне явище, у даному випадку –

про гендер. Маскулінність розглядається як сукупність фізичних якостей, моральних норм і поведінкових особливостей, властивих будь-якому чоловікові від народження. Маскулінність асоціюється із силою, самовпевненістю, активністю та незалежністю. Фемінність же вміщає у собі характеристики пов'язані з жіночою статтю, а саме – пасивність, м'якість, лагідність, чуйність, емоційність тощо, а також характерні форми поведінки жінки в кожному конкретному суспільстві.

Ці стереотипні уявлення відображені й у розглянутому корпусі англomовних статей, присвячених питанню захисту жінок-військовослужбовців. Зокрема, стереотипні уявлення про жінок та фемінність розкриваються через таку гендерно-марковану лексику:

Adherence to this way of thinking equates women with weakness, an excess of emotion and the need to be protected (The Conversation, 2021) [62].

У цьому реченні розкривається уявлення про жінок, як слабку стать, гендерно-маркованими тут є лексема *weakness* та словосполучення *an excess of emotion, the need to be protected*. Також маркерами жіночності у тексті цієї статті виступають іменники *home* та *family*, об'єднані словосполученням *the private sphere*:

This connection has been traced back to ancient Greece and ideas of men as citizen-warriors while women remain in the private sphere of the home and family (The Conversation, 2021) [62].

Жінки у традиційних уявленнях мають бути «берегинями домашнього вогнища», займатися родинними та хатніми справами. У той же час, воїнами традиційно вважали чоловіків, саме чоловіки віками представляли військову справу, тому в культурі збереглися стереотипи про недоречність жінок в армії.

Ці стереотипні уявлення, які розкриваються як частина пригнічення жінок в армії, розкриваються також через гендерно-марковану лексику, яка стосується поняття маскулінності. У наведеному вище уривку зі статті використовується маркер *men as citizen-warriors*. Чоловіки зазвичай сприймаються як захисники, воїни, тому військова служба вважається

доцільним ремеслом для чоловіка, на відміну від жінки. Іншими маркерами маскулінності у тексті є такі лексичні засоби – *dominant, warrior culture*:

Researchers have identified a dominant “warrior culture” among many male soldiers in the Canadian armed forces, especially those in combat arms (The Conversation, 2021) [62].

Загалом, гендерно-маркована лексика у текстах статей ЗМІ, присвячених питанню захисту прав жінок-військовослужбовців, використовується для пояснення причин утисків, з якими стикаються жінки в арміях навіть найбільш розвинених та прогресивних країн світу.

Окремим пластом лексичної стилістики серед засобів репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англійських ЗМІ є **фразеологія**. Публіцистичний стиль досить експресивний та послуговується не тільки фактами, які виражаються через термінологію, статистичні та інші фактологічні дані, але й суб'єктивними оцінками автора статті або суспільства, певних людей, думки яких наводяться у публіцистичних текстах. Саме ці категорії знаходять вираження у сталих мовних зворотах.

Наприклад, для опису ситуації з замовчуванням насильства щодо жінок в армії використовується фразеологічний зворот *sweep (something) under the rug*:

Complaints are swept under the rug, uniform is ill-fitting, very few are mothers and there are “horror stories” of gang rape, a major inquiry has found (Sky News, 2021) [63].

Словник англійської мови «Merriam-Webster Dictionary» тлумачить фразеологізм *sweep (something) under the rug* таким чином: «to hide (something that is illegal, embarrassing, or wrong)» [54]. У першу чергу такий фразеологічний зворот яскраво описує дії адміністративних органів армії, які прагнуть замовчувати та ігнорувати скарги жінок на булінг, насилля у війську. Окрім того, використання такого мовного маркера опосередковано виконує й

оцінну функцію, адже фразеологізм використовується на позичення чогось такого, що є неправильним, осоромлюючим.

Використовується також фразеологічний зворот *hot potato*, у цьому випадку – на позичення ще однієї складної та неприємної теми у питанні захисту прав жінок в армії – вагітності:

Pregnancy in the U.S. military has been a proverbial “hot potato” since WWII and the services never did really know how to deal with it until much later (Userpages, 2021) [66].

Словник англійської мови «Merriam-Webster Dictionary» тлумачить фразеологізм *hot potato* як «a controversial question or issue that involves unpleasant or dangerous consequences for anyone dealing with it» [54]. Відтак, цей фразеологічний зворот також несе у собі негативну оцінку, а також лаконічно описує дії армії у ситуації вагітності жінки-військової – вирішувати це питання ніхто не бажає, намагаючись перекласти відповідальність на інші органи.

Фразеологізм *lowering the drawbridge* у наступному прикладі є фразеологічною інновацією, оскільки це антонімічна форма такого сталого виразу, як *pull up the drawbridge*:

Some of Wall’s remarks puzzled me a little. Why is the army lowering the drawbridge? (The Guardian, 2014) [58].

Відповідно до словника «Longman Dictionary», вислів *pull up the drawbridge* має значення «1) to stop being involved in something; 2) to stop more people coming into a country, joining an organization etc.» [53]. Відповідно, фразеологізм *lower the drawbridge* має протилежне значення – заохочувати більше людей долучитися до того чи іншого питання. У наведеному прикладі цей фразеологізм вживається у контексті залучення більшої кількості жінок до служби в армії попри гендерні стереотипи та упередження, які існують в суспільстві.

Загалом, як показав кількісний аналіз, найбільш широко у досліджуваному корпусі текстів ЗМІ використовується термінологія (33% від загального числа прикладів) (рис. 3.1.):

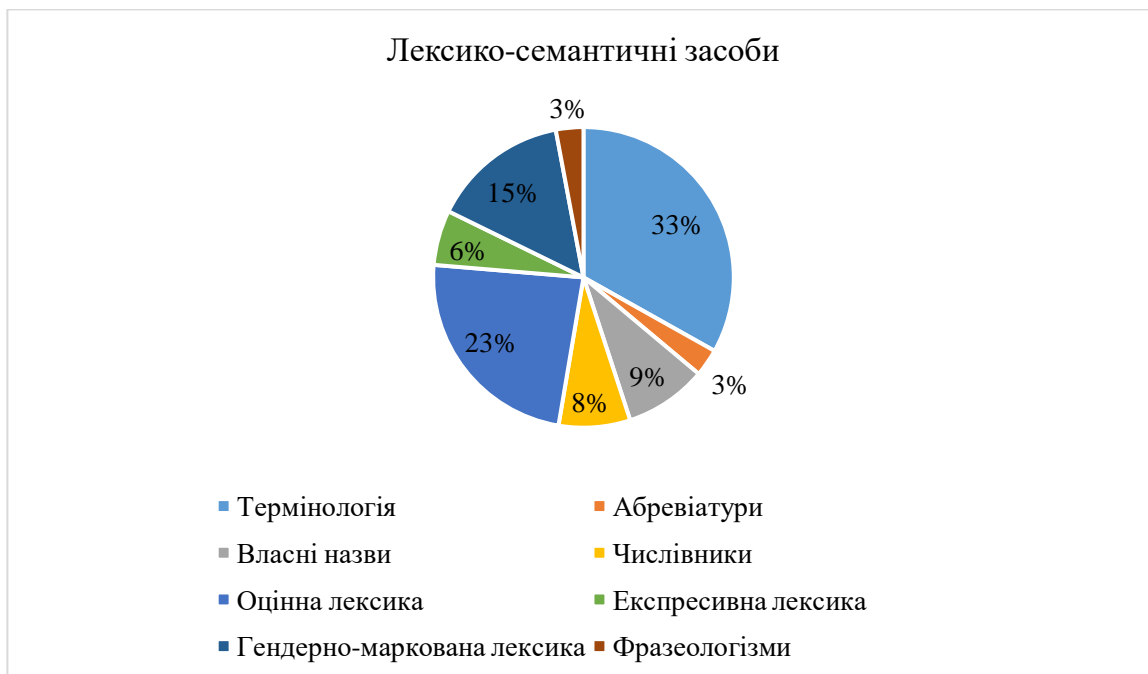

Рис. 3.1. Кількісне співвідношення лексичних засобів репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців»

Окрім термінів, частотністю відрізняються оцінна лексика (23%) та гендерно-маркована лексика (15%). Інші лексичні засоби демонструють меншу частотність вживання у досліджених текстах. Зокрема, власні назви становлять 9%, числівники – 8%, експресивна лексика – 6%. Найменш представлені у дослідженому корпусі лексичних засобів абревіатури та фразеологічні звороти – вони становлять всього по 3% від загального числа розглянутих лексичних засобів репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ.

3.2. Лексико-семантичні групи засобів мовної репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців у сучасних англомовних ЗМІ

Важливими складовими семантики текстових ситуацій є концептуальні образи, з допомогою яких формується узагальнене уявлення у ситуації як

єдиному цілому [4, с. 10]. Звернемося також до різних семантичних груп, представлених у корпусі досліджених текстів сучасних англомовних ЗМІ, які репрезентують текстову ситуацію «соціальний захист жінок-військовослужбовців». Такі групи виокремлюємо за семантичним принципом та за ключовим значенням, яке несе та чи інша група лексичних засобів. У цьому дослідженні виокремлюємо такі лексико-семантичні групи у рамках текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців», як «OPPRESSION», «PROTECTION», «MOTHERHOOD», «EQUALITY».

3.2.1. Лексико-семантична група «OPPRESSION»

Однією з найбільш представлених лексико-семантичних груп у межах текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» є група «OPPRESSION», яка включає у себе різні типи пригнічення, з якими стикаються жінки у військовій системі різних англомовних країн. Захист прав жінок включає боротьбу з різними формами пригнічення та порушення прав.

Відповідно до словника «Merriam-Webster Dictionary», лексема *oppression* має значення «1) unjust or cruel exercise of authority or power; 2) something that oppresses especially in being an unjust or excessive exercise of power; 3) a sense of being weighed down in body or mind» [54]. У розкритті текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» розкриваються наступні форми пригнічення та порушення прав жінок:

Harassment – «1) behaviour that annoys or upsets someone; 2) illegal behaviour towards a person that causes mental or emotional suffering, which includes repeated unwanted contacts without a reasonable purpose, insults, threats, touching, or offensive language» [51]. Цей елемент лексико-семантичної групи «OPPRESSION» розкриває різні форми насильства, як от *sexual harassment*:

Of the 750 women veterans who were included in the study, some 22.5% said they had been sexually harassed, while 5.1% said they were sexually assaulted (Sky News, 2021) [71].

Assault – «1) a violent attack; 2) a determined or serious attempt to do something difficult; 3) a threat to injure someone followed by a violent attack on them» [51]. Як правило, у публікаціях ЗМІ, присвячених агресії та нападам на жінок, йде мова про *sexual* та *physical assault*:

Around 22.7% of the women said they had endured emotional bullying during their time in the armed forces, and 3.3% said they had been physically assaulted (Sky News, 2021) [71].

Bullying – «the behaviour of a person who hurts or frightens someone smaller or less powerful, often forcing that person to do something they do not want to do» [51]. Зокрема, у досліджених текстах йде мова про *emotional bullying*, тобто – емоційне цькування, якого зазнають жінки в армії.

Abuse – «1) to use something for the wrong purpose in a way that is harmful or morally wrong; 2) to treat someone cruelly or violently; 3) to speak to someone rudely or cruelly» [51]. Аб'юз є однією з форм насильства, яка передбачає психологічне та емоційне насильство на доповнення до фізичного чи сексуального насилля:

In a 2011 case, a US judge ruled that the US Department of Defense could not be held accountable for the extent and severity of sexual harassment and physical abuse in the military because rape is an “occupational hazard” for women in the armed forces (The Conversation, 2021) [62].

Discrimination – «1) treating a person or particular group of people differently, especially in a worse way from the way in which you treat other people, because of their skin colour, sex, sexuality, etc.; 2) the treatment of a person or particular group of people differently, in a way that is worse than the way people are usually treated» [51]. Дискримінація жінок в армії носить сексистський характер – це упередженість до людей на основі їх статі:

Vitaly Portnikov on Facebook opined that the story of women armed forces parade in heels was a mockery. The others slammed the move as discriminatory and unacceptable (Republic World, 2021) [61].

Ще одним напрямком пригноблення жінок, який висвітлюється у англomовних ЗМІ, є гендерні стереотипи. О. О. Селіванова називає стереотипом детерміновану культурою або субкультурою та соціумом упорядковану й фіксовану структуру свідомості, фрагмент картини світу, що уособлює результат пізнання дійсності певним угрупованням і є схематизованою стандартною ознакою, матрицею предмета, події, явища [37, с. 689]. Стереотипи самі по собі не є виключно негативним явищем, однак становлячись упередженням стосовно певної групи людей, стереотипи можуть нести шкоду.

Stereotype – «1) a set idea that people have about what someone or something is like, especially an idea that is wrong; 2) to have a set idea about what a particular type of person is like, especially an idea that is wrong; 3) an idea that is used to describe a particular type of person or thing, or a person or thing thought to represent such an idea» [51]. Наприклад, уявлення про жінку часто позиціонують її як «слабку стать», слабку від чоловіка і фізично, і психологічно:

They usually hinge on our apparent physical and psychological weaknesses when compared with men – a theory that was rubbished during the last review, in 2010 (The Guardian, 2014) [58].

Окрім того, жінки часто стають жертвами сексуальної об'єктивації. Одним зі стереотипів є уявлення про жінку, як про «прикрасу» колективу, і навіть в армії таке уявлення продовжу існувати, призводячи до безлічі незручностей для жінок. Наприклад, в англomовних ЗМІ висвітлюється скандал, який стався під час підготовки української армії до воєнного параду на День Незалежності у 2021 р., коли жінки-військовослужбовці були вимушені марширувати на високих підборах:

Walking in the heat on our roads, the military risks injury, damage to shins, ligaments and even rubbing their feet. Why? To bring to life someone's stereotypes about the only role of a woman as a beautiful doll?” (Republic World, 2021) [61].

Тут вербалізується стереотип про жінку, як красиву «ляльку», яка повинна завжди виглядати жіночно та одягатися виключно у жіночний одяг –

the only role of a woman as a beautiful doll. Окрім того, у наведеному уривку вказується й на можливі наслідки такого стереотипного уявлення про жінок в армії, яке веде до відповідних дій: *injury, damage, rubbing*. Жінки отримують фізичні травми та незручності через стереотипне ставлення до них, ігнорування їхніх потреб та особливостей. Ігнорування чиїхось потреб є окремим типом насильства та становить ще одну категорію типів пригнічення жінок в армії – цей феномен у психології та правозахисній діяльності має назву *neglect*.

Neglect – «1) to not give enough care or attention to people or things that are your responsibility; 2) a situation in which you do not give enough care or attention to someone or something, or the state of not receiving enough care or attention» [51]. Жінки-військовослужбовці зазнають неглекту в армії коли ігноруються особливості їх фізіології, фігури. Більшість бойового спорядження не пристосоване до жіночого тіла, наприклад – не враховує меншого зросту жінок, меншої ваги, наявності грудей та інших анатомічних особливостей. Через це під час бойових дій жінки можуть мати труднощі зі спорядженням, у тому числі захисними бронежилетами і т. д. Це підвищує ризики травмуватися чи загинути для жінок порівняно з чоловіками-військовими, для яких і розробляється більшість спорядження.

Неглект жінок в армії включає у себе відсутність або брак гігієнічних засобів для жінок (*the unavailability of menstrual products*), невідповідний за параметрами одяг та спорядження (*poorly fitting body-armour*):

The report details the many challenges women soldiers face at every stage of their military careers – from poorly fitting body-armour and the unavailability of menstrual products to bullying, harassment and sexual assault from their male peers and commanders (The Conversation, 2021) [62].

Сюди ж можна віднести й небажання командирів звертати увагу на серйозні порушення прав жінок в армії – побиття, зґвалтування, переслідування (*ignore or cover up the physical and emotional abuse*). Це також є проявом неглекту, наприклад:

The willingness of some officers to ignore or cover up the physical and emotional abuse of women in their units means that the chain of command all too often supports perpetrators instead of the soldiers who are brave enough to make complaints (The Conversation, 2021) [62].

Таким чином, одним із ключових семантичних елементів текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» є лексико-семантична група «OPPRESSION», яка вербалізує ключові напрямки пригнічення прав та свобод жінок, які спостерігаються в армії (рис. 3.2.):

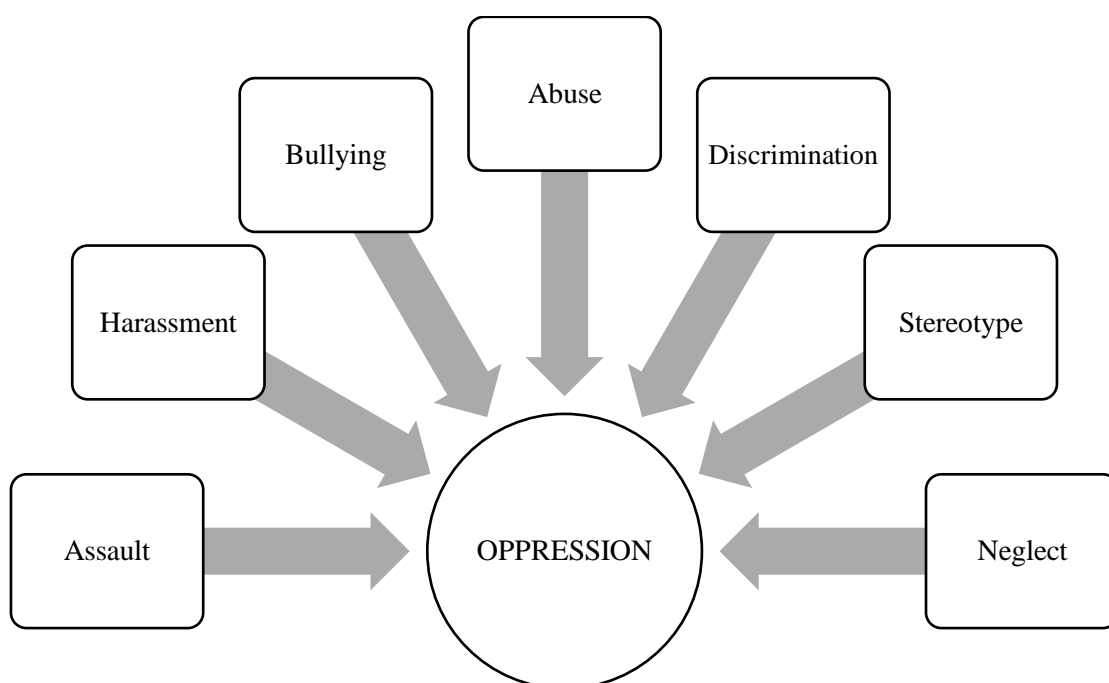

Рис. 3.2. Зміст лексико-семантичної групи «OPPRESSION»

Протилежним пригніченню та порушенню прав є їхній захист, який і лежить в основі текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців». Тож, розглянемо також зміст лексико-семантичної групи «PROTECTION».

3.2.2. Лексико-семантична група «PROTECTION»

Різні дискримінаційні практики, з якими стикаються в армії жінки-військовослужбовці, спонукають громадянське суспільство, правозахисників та державу реалізувати напрямки захисту прав жінок в армії.

Відповідно до словника «Cambridge Dictionary», *protection* – це «1) the act of protecting or state of being protected; 2) the condition or state of being kept safe from injury, damage, or loss; 3) insurance against injury, damage, or loss» [51]. У розглянутих публікаціях ЗМІ розкриваються різні напрямки захисту прав жінок в армії.

Зокрема, важливим є захист жінок від сексуального та інших видів насильства, а також від дискримінаційного ставлення до жінок-військових у суспільстві та в армії. Одним із найважливіших напрямків є діяльність правозахисних організацій, державних установ над викоріненням негативних проявів гендерної дискримінації в армії, наприклад:

The UN Department of Peace Operations should strengthen narratives on the importance of female peacekeepers in mission, ensure that all peacekeepers respect UN values, develop mission-specific general strategies and plans, engage more firmly with troop-contributing countries, make recruitment and selection processes more gender-sensitive, hold personnel accountable for discriminatory and sexualized behaviour, and establish in-mission support systems (International Piece Institute, 2020) [56].

У цьому уривку використовуються такі маркери лексико-семантичної групи «PROTECTION», як *strengthen narratives on the importance of female peacekeepers, develop mission-specific general strategies and plans, establish in-mission support systems*. Важливу роль у вербалізації цієї лексико-семантичної групи відіграють дієслова, такі як *strengthen, develop, establish, ensure, engage* та ін. Також використовуються іменники з позитивним оцінним значенням – *importance, strategies, plans, support, respect*. Позитивну оцінку виражають і прикметники, наприклад: *mission-specific, more firmly, gender-sensitive, accountable*.

Натомість, для опису дискримінаційних практик, проти яких і направлені заходи соціального захисту жінок в армії описуються через використання прикметників з негативним оцінним потенціалом, наприклад: *discriminatory, sexualized*.

Захист прав жінок здійснюється на рівні нормативних актів, міжнародних правових документів. Права жінок в армії є елементом прав військовослужбовців загалом:

Female fighters benefit from all of the general protection that IHL affords to any member of a party to a conflict (Humanitarian Law & Policy, 2019) [60].

Для вербалізації лексико-семантичної групи «PROTECTION» тут використовується правова термінологія (*the general protection*), а також аббревіатура *IHL* – *International humanitarian law*. Використовуються також власні назви – переважно це найменування нормативних і правових документів, а також позначення окремих їх параграфів та статей:

Crucially, these general protections must be applied without any adverse discrimination on the basis of sex: each of the Geneva Conventions and the Additional Protocols requires humane treatment “without any adverse distinction founded on sex” (Art 12(2) GCI, Art 12(2) GCII, see also Common Art 3(1), Art 16 GCIII, Art 27(3) GCIV, Art 75(1) API, Art 4(1) APII) (Humanitarian Law & Policy, 2019) [60].

Окрім захисту прав і свобод на юридичному рівні, лексико-семантична група «PROTECTION» також включає захист жінок від неглекту – тобто, приділення уваги їхній безпеці на полі бою та у повсякденній професійній діяльності. Для цього на сьогодні розробляються нові, пристосовані для жінок моделі бойового спорядження, а також приділяється увага забезпеченню жінок необхідними засобами гігієни.

Вербалізація цього напрямку захисту прав жінок-військовослужбовців також реалізується через використання термінології, наприклад:

His view, and I’ve heard it many times before, was that it was unreasonable that a female soldier should expect to have vital protective equipment, in this case,

a helmet that actually fit her sufficiently to protect her skull while not slipping down and obscuring her vision and preventing her from performing her duties as a soldier (International Piece Institute, 2020) [56].

Тут використовується спеціальна військова термінологія, наприклад – *vital protective equipment, a helmet*, а також дієслова *protect, prevent, perform*. Окрім того, у спеціалізованих військових ЗМІ широко освітлюються питання розробки спеціального спорядження для жінок та використовується спеціальна технічна термінологія, яка описує конкретні розробки, у тому числі аббревіатури (*SPS, Vital Torso Protection (VTP), Enhanced Small Arm Protective Inserts / Enhanced Side Ballistic Inserts (ESAPI / ESBI), X Threat Small Arms Protective Inserts (XSAPI), X Threat Side Ballistic Inserts (XSBI)*), наприклад:

SPS' Vital Torso Protection (VTP) variants include lighter weight Enhanced Small Arm Protective Inserts / Enhanced Side Ballistic Inserts (ESAPI / ESBI) as well as the X Threat Small Arms Protective Inserts (XSAPI) and X Threat Side Ballistic Inserts (XSBI) for deployers (Citizen Soldier, 2019) [70].

Окрім забезпечення жінок в армії підходящим спорядженням важливим напрямком соціального захисту військовослужбовців є також увага до їх фізіологічних потреб, забезпечення жінок засобами гігієни та медичною допомогою, наприклад:

Parties treating women with “all consideration due to their sex” will need to identify female-specific medical needs (Humanitarian Law & Policy, 2019) [60].

Для вербалізації цього напрямку соціального захисту жінок використовується медична термінологія, наприклад: *female-specific medical needs, menstrual irregularities, urinary tract infections, vaginal infections* та ін.

Таким чином, основними складовими лексико-семантичної групи «PROTECTION» є напрямки соціального захисту – це захист від різних видів насильства в армії, захист основних прав та свобод військовослужбовців, урахування потреб жінок в армії – у тому числі, розробка спеціального, призначеного для жінок бойового спорядження, забезпечення жінок якісною

медичною допомогою не тільки у випадку основних захворювань, але й при захворюваннях жіночої статевої системи.

3.2.3. Лексико-семантична група «MOTHERHOOD»

Окрім вже розглянутих напрямку захисту жінок-військовослужбовців в армії, важливим елементом соціального захисту є захист материнства. Відповідно до словника «Cambridge Dictionary», *motherhood* має значення «1) the state or time of being a mother; 2) the state of being a mother» [51].

Жінки-військовослужбовці, які і будь-які інші жінки, можуть завагітніти, народити дитину та потребувати відпустки по догляду за немовлям. Репродуктивні права жінок-військовослужбовців тісно пов'язані з їх професійними правами та обов'язками. Чоловіки-військові також беруть відпустки по догляду за немовлям, однак вони не мають таких «ускладнюючих» умови праці станів, як вагітність та післяпологовий період. Відтак, жінки-військовослужбовці, які стають матерями, часто зазнають утисків у своїй професії.

Вивчення текстів сучасних англомовних ЗМІ, присвячених цьому питанню, показали, що загалом ця лексико-семантична група у складі текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» включає до свого складу такі елементи, як:

- 1) право на материнство;
- 2) право на підтримку та захист прав у період вагітності;
- 3) право на відновлення після пологів та врахування потреб жінки у цей період.

Право жінок-військовослужбовців на материнство пов'язано з поняттям *pregnancy discrimination*, яке існує у арміях деяких країн та довгий час було однією з основних проблем жінок в армії США. Заборона жінкам вагітніти та народжувати під небезпекою втрати роботи й посади є дискримінаційною практикою, до того ж такий підхід шкодить не лише жінкам, але й суспільству,

обмежуючи військових у сімейному житті. Проявляючи таку дискримінацію, влада країни демонструє неповагу до прав громадян.

Серед досліджених публікацій на тему материнства серед жінок-військовослужбовців є й такі, що містять історичний екскурс у минуле та розкривають віхи боротьби жінок в армії за свої репродуктивні права. Наприклад, раніше у США жінки не мали права заступати на службу в армії не тільки якщо вони були вагітними або ж планували вагітність, але і якщо вже мали дітей:

In 1971 they instituted a policy of waivers of discharge for pregnancy. They also changed the enlistment rules so that women with children were no longer automatically excluded from entering the service (Userpages, 2021) [66].

Для вербалізації лексико-семантичної групи «MOTHERHOOD» тут використовується юридично-правова термінологія: *discharge for pregnancy, the enlistment rules*. Окрім того, вербалізується й такий елемент текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців», як звільнення вагітних жінок із збройних сил, а також заборону та пропагування відмови від вагітності та материнства серед військових – *policies of voluntary separation for pregnancy and parenthood*:

To alleviate this the Department of Defense instructed the services to develop and implement policies of voluntary separation for pregnancy and parenthood (Userpages, 2021) [66].

Такі дискримінаційні практики призвели до того, що серед військових спостерігається підвищений відсоток незапланованих вагітностей та абортів, ніж серед представників інших професій:

For example, a U.S. Department of Defence survey indicated a rate of unplanned pregnancy among military women almost double that of the general population (Humanitarian Law & Policy, 2019) [60].

Для вербалізації прав жінок-військовослужбовців на вагітність та пологи, а також збереження своєї посади, підтримку від армії та держави використовується правова (*maternity cases, State's planning*) та медична

термінологія (*expectant mothers, medical assistance, hygiene requirements, pre- or post-natal care*).

Відтак, лексико-семантична група «MOTHERHOOD» у контексті текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» вербалізується переважно термінологією – медичною та правовою. Ця група розкриває питання захисту права жінок-військовослужбовців на материнство та відсутність дискримінації в армії жінок-матерів, а також жінок, які хочуть стати матерями.

3.2.4. Лексико-семантична група «EQUALITY»

Ще одна лексико-семантична група у складі текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» – це група «EQUALITY». Ця група розкриває поняття та зміст гендерної рівності у контексті військової служби.

Відповідно до словника «Cambridge Dictionary», поняття *equality* трактується як «1) the right of different groups of people to have a similar social position and receive the same treatment; 2) the right of different groups of people to receive the same treatment; 3) a situation in which men and women, people of different races, religions, etc. are all treated fairly and have the same opportunities» [51]. Рівність у ставленні до військових чоловіків та жінок є важливою запорукою демократизації суспільства та розвитку самої армії:

As militaries recognise this value, the requirement to provide female combatants with equal treatment is increasingly relevant (Humanitarian Law & Policy, 2019) [60].

Рівність чоловіків та жінок в армії досягається, передусім, наданням жінкам можливості нарівні з чоловіками служити в армії, а у країнах, де існує строкова служба в армії – зобов'язувати не лише чоловіків, але й жінок проходити таку службу:

Even in Israel, where women are subject to conscription, they do not serve on an equal basis to men (The Conversation, 2021) [62].

Служба нарівні з чоловіками на сьогодні все ще не доступна жінкам у більшості країн світу, адже жінки в армії все ще стикаються з обмеженнями та упередженнями, які не знайомі військовим-чоловікам.

Окрім того, питання гендерної рівності в армії стикається з безліччю труднощів та складних питань, які складно вирішити. Зокрема, рівності військових різної статі складно досягти через біологічні відмінності жіночого та чоловічого організмів. Жінки від природи переважно мають меншу за чоловічу масу тіла, зріст. Це відіграє важливу роль як при проходженні нормативів фізичної підготовки, так і у тренуваннях та бойових діях. Це питання висвітлюється в англомовних ЗМІ, наприклад:

The tiered model takes into account biological differences between the two genders that could otherwise hurt women during promotion boards if their scores were markedly lower than men (Army Times, 2021) [67].

Тут питання рівності розкривається через антонімію, використовується лексика на підкреслення відмінностей чоловіків та жінок (*biological differences, markedly lower*). Відтак, лексико-семантична група «EQUALITY» вербалізується у текстах сучасних англомовних ЗМІ з урахуванням антонімічних зав'язків, а тому можна говорити й про лексико-семантичну групу «DIFFERENCE». Така дуальність цих категорій пов'язана з неоднозначністю самого питання досягнення рівності чоловіків та жінок в армії.

Окрім біологічних та фізіологічних відмінностей двох статей, гендерна рівність в армії не досягнута на сьогодні й через соціальні стереотипи й установки. Наприклад, соціальний захист жінок-військовослужбовців пов'язаний і з тим, що жінок в армії часто ставлять на посади, далекі від найбільш небезпечних «гарячих» точок, бойових дій:

That the army is considering lifting the ban on women in combat roles is a victory for gender equality (The Guardian, 2014) [58].

Тут використовується термінологія (*lifting the ban, combat roles, gender equality*) для вербалізації ситуації досягнення гендерної рівності серед чоловіків та жінок в армії. Загалом, скасування заборони жінкам приймати активну й безпосередню участь у бойових діях та небезпечних військових місіях урівнює чоловіків та жінок, тоді як довгий період до цього вважалося недопустимим наражати жінок на небезпеку, адже жінки завжди асоціювалися з материнством та дітонародженням, а тому суспільство вважало обов'язковим захищати жінок, а не наражати їх на небезпеку.

Поняття рівності у текстах ЗМІ вербалізується й через соціально-політичну термінологію, адже гендерна рівність є елементом деяких політико-економічних ідеологічних систем, таких як капіталізм (*a capitalist economy, prioritise labour*):

The feminists of the past did not want equal rights in a man's world, they wanted a new world entirely. They did not want to have to become more like men – to be cannon fodder, or to work as hard as men and prioritise labour at the expense of family life in order to further the aims of a capitalist economy (The Guardian, 2014) [58].

Відтак, у досліджених текстах ЗМІ розкривається дискусійна природа питання досягнення гендерної рівності, адже рівність означає абсолютне зрівняння жінок і чоловік, що не можливо не тільки через очевидні відмінності статей, але й через те, що чоловіки також мають у суспільстві дискриміновані в деяких сферах діяльності позиції. Зокрема, дискримінаційними стосовно чоловіків є практики обов'язкового призову в армію лише для чоловіків, а також тенденції жертвувати у першу чоловіками, що вказує на нижчу цінність чоловічого життя для суспільства.

Відтак, гендерна рівність як один із ключових принципів феміністських рухів та рухів за рівність та права людини загалом, не є ультимативною категорією, однак трактується як гнучке поняття – у деяких галузях важливо не зрівняти чоловіків та жінок, а цілковито переглянути підхід до організації та функціонування самої системи.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Вивчення мовної репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англomовних ЗМІ показало, що маркерами цієї текстової ситуації на лексико-семантичному рівні виступають такі групи лексики, як термінологія (військова, соціально-політична, правозахисна та юридична), аббревіатури, власні назви, числівники, оцінна лексика, експресивно-зabarвлена лексика, гендерно-маркована лексика, фразеологія.

Кількісний та статистичний аналіз дозволили з'ясувати, що частотністю відрізняються оцінна лексика (23%) та гендерно-маркована лексика (15%). Власні назви становлять 9%, числівники – 8%, експресивна лексика – 6%. Найменш представлені у дослідженому корпусі лексичних засобів аббревіатури та фразеологічні звороти – вони становлять всього по 3% від загального числа розглянутих лексичних засобів.

Окрім того, виокремлені лексико-семантичні групи засобів мовної репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців у сучасних англomовних ЗМІ, а саме: «OPPRESSION», «PROTECTION», «MOTHERHOOD», «EQUALITY».

Одним із ключових семантичних елементів текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» є лексико-семантична група «OPPRESSION», яка вербалізує ключові напрямки пригнічення прав та свобод жінок, які спостерігаються в армії. Основними складовими лексико-семантичної групи «PROTECTION» є напрямки соціального захисту – це захист від різних видів насильства в армії, захист основних прав та свобод військовослужбовців, урахування потреб жінок в армії – у тому числі, розробка спеціального, призначеного для жінок бойового спорядження, забезпечення жінок якісною медичною допомогою не тільки у випадку основних захворювань, але й при захворюваннях жіночої статевої системи.

Лексико-семантична група «MOTHERHOOD» розкриває питання захисту права жінок-військовослужбовців на материнство та відсутність дискримінації в армії жінок-матерів, а також жінок, які хочуть стати матерями. Лексико-семантична група «EQUALITY» у складі текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» розкриває поняття та зміст гендерної рівності у контексті військової служби.

Ці лексико-семантичні групи та мовні маркери їх репрезентації у текстах сучасних англomовних ЗМІ становлять основу змісту текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» та розкривають основні напрямки захисту жінок-військових у арміях англomовних країн світу та в цілому ситуацію захисту прав та свобод жінок у цивілізованому світі.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході вивчення текстової ситуації «соціальний захист жіноково-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ проаналізовано теоретичні передумови вивчення цього питання, визначені структура, зміст та мовна репрезентація й лексико-семантичне наповнення цієї текстової ситуації в англійській мові. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Дослідження дискурсу є одним із актуальних на сьогодні напрямків лінгвістики. Дискурс розглядається як текст, що складається з комунікативних одиниць мови – речень та їх об'єднань у більші єдності, які знаходяться у безперервному смисловому зв'язку, що дозволяє сприймати його як єдине утворення. Текст є загальнішим поняттям, ніж дискурс, тоді як дискурс завжди є текстом. У роботі спираємося на ситуативне розуміння дискурсу як «зв'язного тексту у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними й іншими факторами», а також як «мовлення, зануреного у життя».

Одним із типів дискурсу є медійний дискурс як вид дискурсу, який реалізується у сфері комунікації ЗМІ. Медійний дискурс – це дискурс газет, журналів та інших періодичних видань, а також телебачення та Інтернету. Медіадискурс являє собою сукупність різних засобів комунікації і способів передачі інформації, що утворюють медіасередовище, яке, внаслідок відсутності інформаційних кордонів, має здатність змінюватися, розвиваючись разом із громадськими явищами і підлаштовуючись під них. Відмінними рисами ЗМІ вважаються публічність, тобто наявність необмеженого кола споживачів; непряма взаємодія комунікантів, розділена у просторі та часі; одновекторна спрямованість впливу від адресанта до адресата, неможливість зміни їх ролей.

Провідним методом дослідження медійного дискурсу є метод критичного дискурс-аналізу, який уможливорює вивчення не тільки зовнішніх ознак медіатексту, але й низки екстралінгвальних факторів. Критичний

дискурс-аналіз медіадискурсу враховує його зовнішні ознаки та екстралінгвістичні фактори. Зокрема, одним із компонентів медіадискурсу є певна комунікативно-прагматична ситуація, яку він реалізує через мовну форму та відповідні жанри.

2. Текстова ситуація – це тематично поєднаний змістовий компонент тексту, який відображає структуроване знання про фрагмент дійсності. Текстова ситуація об'єктивується завдяки певному комплексу мовних засобів. У контексті медіадискурсу окремо виділена текстова ситуація «соціальний захист» в узагальненому вигляді, а також у контексті американської чи британської соціальної програми захисту окремих груп населення.

Вивчення соціокультурного контексту текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» показав, що сфера соціального захисту жінок-військовослужбовців у США та інших англomовних країнах на сьогодні тісно пов'язана із захистом прав жінок, боротьбою з дискримінацією за ознакою статі, раси, сексуальної орієнтації. Галузь соціального захисту при цьому тісно пов'язана з культурою, звичаями країни, вона базується й на особливостях політичної системи країни, її соціальних та громадських принципів та ідеалів, на світоглядних засадах та ідеології, яких дотримується та чи інша нація.

3. Учасниками текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» є військовослужбовці та, якщо розглядати ситуацію вужче, – жінки-військовослужбовці. На позначення військовослужбовців в англійській мові використовуються такі слова та словосполучення, як *member of the military*, *member of the services*, *member of the armed forces*, *serviceman*, *serviceperson*, *service member*, *military servant*, *soldier*, *military man*. Також зустрічаються деякі розмовні та сленгові варіанти найменувань. У більшості таких позначень використовується лексема *man*, що вказує на чоловічий рід. Більш нейтральними є найменування, які містять лексеми *member* або *person*, оскільки вони можуть стосуватися як чоловіків, так і жінок. Найменування військовослужбовців у множині переважно є гендерно нейтральними.

Фемінітиви на позначення військових на сьогодні фіксуються деякими словниками англійської мови, однак загалом вони не завжди використовуються у текстах. Це тісно пов'язано з гендерним аспектом у мові, адже військова справа довгий час вважалася виключно чоловічим ремеслом. Фемінітивні варіанти найменувань військових у ЗМІ переважно послуговуються додаванням до основного іменника чи іменникового словосполучення лексем *female* або *woman / women*.

4. Аналіз змісту досліджуваної текстової ситуації показав, що ключовими маркерами поняття *social security* у лексикографічних джерелах сучасної англійської мови є такі позначки, як *assistance, system, payment, provision, pension, programme, welfare*. В основі цієї ситуації лежать текстові події «ЗАХИСТ» та «ПРИГНІЧЕННЯ». Відтак, захист певної групи населення передбачає, що вона є пригніченою, зазнає певних утисків.

5. Аналіз текстів англійськомовного дискурсу, присвячених питанню соціального захисту військових у США, дозволив з'ясувати, що програма соціального захисту військових включає у себе такі статті виплат та соціальної підтримки: заробіток за дійсну військову службу або військову підготовку; недійсна служба в резерві збройних сил; військові пенсійні виплати; додатковий заробіток; пільги для сім'ї (у випадку смерті або травми військовослужбовця); страхування для військових з інвалідністю.

Питання соціального захисту жінок-військовослужбовців є вужчим, адже включає такі напрямки соціальної підтримки, які не стосуються чоловічого складу армії, наприклад, підтримка військовослужбовців у ситуації вагітності та материнства, забезпечення повернення жінок до роботи в армії після народження дитини тощо.

Структуру текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» складають об'єкт пригноблення та об'єкт захисту (жінки-військові, їх безпека та громадянські права), суб'єкт пригноблення (система оборони, армія, суспільство), суб'єкт захисту (армія, держава). Формами пригноблення є дискримінація, насильство, порушення прав.

Формами захисту, натомість, є державна підтримка, пільги, виплати, а також захист прав жінок в армії. Інструментами захисту стають урядові законопроекти, розслідування порушень на місцях, просвіта та боротьба з сексизмом в армії і т. д. Всі ці частини текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» знаходять своє висвітлення у мові сучасних англомовних ЗМІ.

6. Лексична наповненість текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ включає у себе оцінну лексику (23%) та гендерно-марковану лексику (15%). Інші лексичні засоби демонструють меншу частотність вживання у досліджених текстах, зокрема, власні назви становлять 9%, числівники – 8%, експресивна лексика – 6%. Найменш представлені аббревіатури та фразеологічні звороти – вони становлять всього по 3% від загального числа розглянутих лексичних засобів репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ.

7. Лексико-семантичні групи засобів мовної репрезентації текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у сучасних англомовних ЗМІ включають «OPPRESSION», «PROTECTION», «MOTHERHOOD», «EQUALITY». Такі групи виокремлені за семантичним принципом та за ключовим значенням, яке несе та чи інша група лексичних засобів.

Перспективами подальших досліджень може слугувати вивчення соціокультурного та лінгвістичного контексту текстової ситуації «соціальний захист жінок-військовослужбовців» у руслі гендерної лінгвістики, а також концептуальний аналіз цієї текстової ситуації на матеріалі національних ЗМІ різних англомовних країн, з огляду на соціокультурні відмінності в репрезентації цієї текстової ситуації у мас - медіа США, Великобританії, Канади, Австралії, Нової Зеландії, Південної Африки тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Когнитивно-дискурсивная парадигма языкового знака. *Язык. Текст. Дискурс*, №7, 2009. 17 с.
2. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва: Языки русской культуры, 1999. I-XV. 896 с.
3. Бабенко Л. Г. Філологічний аналіз тексту. Основи теорії, принципи і аспекти аналізу. Київ, 2004. 464 с.
4. Багумян О. В. Текстова ситуація «Соціальний захист»: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі різностильових англомовних текстів): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2004. 20 с.
5. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва: Прогресс, 1974. 446 с.
6. Борботько В. Г. Элементы теории дискурса. Грозный, 1989. 81 с.
7. Вознесенская И. М. Ситуация в текстовой деятельности (на материале интернет-форумов). *Мир русского слова*. 2009. №2. С. 21-28.
8. Воробйова О. П. Текстовая номинация в ракурсе когнитивной лингвистики. Языковая категоризация. Москва: ИЯ РАН, 1997. С. 18–21.
9. Главацька Ю. Л. Семантика текстової ситуації «Світ людини – світ тварин» (на матеріалі текстів англомовних байок Джеймса Тербера). URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/340/1/семантика%20текстової%20ситуації.pdf>
10. Гудзь Н. О. Генезис поняття «ДИСКУРС» у сучасній лінгвістиці. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2012. Вип. 105. С. 442-445.
11. Дейк Ван Т. А., Кинч В. Стратегии понимания связного текста. *Новое в зарубежной лингвистике*. 1988. Вып. 23. С. 153–212.
12. Добросклонская Т. Г. Медиадискурс как объект лингвистики и межкультурной коммуникации. *Вестник МГУ. Сер. 10: Журналистика*. 2006. № 2. С. 20-23.

13. Долинин К. А. Интерпретация текста. Французский язык: Учеб. пос. Москва, 2007. 304 с.
14. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису: монографія. Вид. 2-ге, виправл. і доп. Донецьк: ДонНУ, 2007. 294 с.
15. Застровська С., Застровський О. Дискурсивні питання комунікативної лінгвістики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки.* Луцьк, 2013. № 18 (267): Мовознавство. С. 41-45.
16. Звегинцев В. А. Предложение и его соотношение к языку и речи. Москва: МГУ, 1976. 170 с.
17. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ языка: фрейм-сетевые модели. *Науково-теоретичний часопис з мовознавства.* 2004. № 9: Проблеми прикладної лінгвістики. С. 81–92.
18. Кибрик А. А. Обосновано ли понятие «дискурс СМИ»? *Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе.* Орел: ОГШК, 2008. С. 6-11.
19. Кизименко Л. Д., Бедна Л. М. Словник-довідник соціального працівника. <http://ipp.lp.edu.ua/Library/004/004.html>
20. Кирилина А. В., Томская М. В. Лингвистические гендерные исследования. *Отечественные записки.* 2005. № 2 (22). С. 22-43.
21. Клушина Н. И. Стилистика публицистического текста. Москва: МГУ, 2008. 244 с.
22. Костюк А. В. Проблема визначення терміна «дискурс». *Сучасні дослідження з іноземної філології: зб. наук. пр.* Ужгород, 2013. Вип. 11. С. 197-200.
23. Кох В. А. Предварительный набросок дискурсивного анализа семантического типа. Новое в зарубежной лингвистике. Москва, 1978. С. 163-181.
24. Кравець М. Дослідження семантики ірреального: текстовий вимір. *Studia. Linguistica.* Київ. 2014. №8. С. 470–475.

25. Лютянська Н. І. Мас-медійний дискурс: типологічні та структурно-організаційні особливості. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер.: Філологічні науки*. 2014. Кн. 2. С. 136-141.
26. Макаревич П. Ю. До питання визначення поняття «політичний медіа-дискурс». *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2012. № 1: Філологічні науки: Мовознавство. С. 79-82.
27. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. Москва: Гнозис, 2003. 280 с.
28. Мірошніченко І. Г. Сучасні підходи до типології мас-медійного дискурсу. Вінниця, 2016. URL:
<http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/9998/1/Miroshnychenko.pdf>
29. Миголинець-Шовак О., Петій Н. До поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2014. Вип. 19. С. 62-65.
30. Мойсеєнко С. М. Основні підходи та методи дослідження дискурсу. *Передовий науково-практичний досвід – 2009: Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції*. Миколаїв: НУК, 2009. URL:
http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/moiseienko_osnovni.pdf
31. Мороховський А. Н. К проблеме текста. *Текст и его категориальные признаки: Сб. науч. тр.* Киев: КГПИИЯ, 1989. С. 5–8.
32. Мухина Н. М. Репрезентация идеи красоты в поэзии Н. С. Гумилева и А. А. Ахматовой: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Екатеринбург, 2000. 214 с.
33. Нагребельний В. П., Болотіна Н. Б. Соціальний захист. *Юридична енциклопедія*. Київ, 1998. Т. 5. 650 с.
34. Палек Б. Кросс-референція: к вопросу о гиперсинтаксисе. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва: Прогресс. 1978. Вып. № 18. С. 243–258.

35. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти: монографія. Ніжин: Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 391 с.
36. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. Киев: Рефл-бук; Ваклер, 2003. 656 с.
37. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
38. Семашко Т. Ф. Гендерна лінгвістика в системі сучасної мовознавчої науки. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2010. Вип. 3. С. 166-170.
39. Смулаковская Р. Л. Лексико-семантические отношения в тексте (функционально-коммуникативный аспект): учебное пособие к спецкурсу. Москва: ЛГПИИм. Герцена, 1987. 71 с.
40. Сутуліна Л. Г. Метафорична модель РЕАЛЬНЕ – ІРРЕАЛЬНЕ у наративній структурі іспанських романів-спогадів ХХ – ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05. Київ, 2017. 22 с.
41. Шевченко О. І. Лекція (тези): Комунікативна ситуація як категорія перекладознавства. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/499053/mod_resource/content/0/ЛекціяДоСитуативнМоделіПереклТехнології.pdf
42. Шугаєв А. В. Медіадискурс у межах критичного дискурс-аналізу та функціонального підходу. *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)».* 2019. С. 172–176.
43. Cutting J. *Pragmatics and Discourse.* London and New York: Routledge, 2002. 187 p.
44. Dijk T. A. van, Kintsch W. *Strategies of discourse comprehension.* New York: Academic Press, 1983. 389 p.
45. Young L., Harrison C. *Systemic Functional Linguistics and Critical Discourse Analysis: Studies in Social Change.* London : Continuum, 2004. 306 p.

46. Phillips D. In a Changing Military, the Army Eases Its Rules for Women's Hair. The New York Times, 2021. URL: <https://www.nytimes.com/2021/02/26/us/army-haircut-women-grooming-standard.html>
47. Scollon R. Mediated Discourse as Social Interaction. London: Routledge, 2001. 350 p.
48. Toof R. Medical command Soldier reflects on Women's History Month. Army.mil, 2021. URL: https://www.army.mil/article/244333/medical_command_soldier_reflects_on_womens_history_month
49. Wodak R., Meyer M. Methods of Critical Discourse Analysis. London: Sage Publications, 2001. 201 p.
50. Women in the U.S. Army. The United States Army, 2021. URL: <https://www.army.mil/women/history/>
51. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
52. Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/>
53. Longman Dictionary. URL: <https://www.ldoceonline.com/dictionary/>
54. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/>
55. Oxford Dictionary. URL: <https://languages.oup.com/google-dictionary-en/>
56. Baldwin G. Military Women Discuss Taboos and Stigmas They Face in UN Peace Operations. International Piece Institute, 2020. URL: <https://www.ipinst.org/2020/10/woman-first-soldier-second-taboos-and-stigmas-facing-military-women-in-un-peace-operations#7>
57. Beynon S. Female Soldiers Given a Year to Fit into Dress Uniforms After Pregnancy. Military Times, 2021. URL: <https://www.military.com/daily-news/2021/10/05/female-soldiers-given-year-fit-dress-uniforms-after-pregnancy.html>

58. Cosslett R. L. There's more to feminism than women in combat roles. The Guardian, 2014. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/apr/06/feminism-women-army-combat-roles>

59. Davis B. Are females allowed in male barracks? MVOrganizing, 2019. URL: <https://www.mvorganizing.org/are-females-allowed-in-male-barracks/>

60. Durham H., Murphy V. Equal treatment for women in State armed forces: Three practical implications for medical care. Humanitarian Law & Policy, 2019. URL: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2019/03/08/equal-treatment-women-state-armed-forces-three-practical-implications-medical-care/>

61. Majeed Z. "Sexism & Misogyny": Outrage as Ukrainian Female Troops March In Heels For Military Parade. Republic World, 2021. URL: <https://www.republicworld.com/world-news/rest-of-the-world-news/sexism-and-misogyny-outrage-as-ukrainian-female-troops-march-in-heels-for-military-parade.html>

62. Mathers J. Women have served in armed forces for decades, but the military is still a man's world. The Conversation, 2021. URL: <https://theconversation.com/women-have-served-in-armed-forces-for-decades-but-the-military-is-still-a-mans-world-165136>

63. Most women in armed forces have faced bullying, harassment and discrimination, inquiry finds. Sky News, 2021. URL: <https://news.sky.com/story/most-women-in-armed-forces-have-faced-bullying-harassment-and-discrimination-inquiry-finds-12364017>

64. Oppenheim M. The stark reality of life for women in the armed forces. Independent, 2021. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/women-armed-forces-rape-sexual-assault-convictions-b1804868.html>

65. Pawlyk O. For Decades, Women Were Discharged from the Military for Pregnancy. Military.com, 2021. URL: <https://www.military.com/daily-news/2021/04/09/decades-women-were-discharged-military-pregnancy-now-lawmaker-wants-restore-their-benefits.html>

66. Pregnancy Discrimination. Userpages, 2021. URL: <http://userpages.aug.com/captbarb/pregnancy.html>

67. Rempfer K. Third time's the charm? Army makes changes to new fitness test after lawmakers' concerns. Army Times, 2021. URL: <https://www.armytimes.com/news/your-army/2021/03/22/third-times-the-charm-army-makes-changes-to-new-fitness-test-after-lawmakers-concerns/>

68. Shane L. Military parents would get 12 weeks of leave to care for new children under congressional proposal. Military Times, 2021. URL: <https://www.militarytimes.com/pay-benefits/mil-money/2021/05/11/military-parents-would-get-12-weeks-of-leave-to-care-for-new-children-under-congressional-proposal/>

69. Torres E. Military sexual assault victims say the system is broken. ABCNews, 2020. URL: <https://abcnews.go.com/US/military-sexual-assault-victims-system-broken/story?id=72499053>

70. White-Jenkins T. New Soldier Protection System Features Advances Tailored for Female Soldiers. Citizen Soldier, 2019. URL: <https://citizensoldiermagazine.com/female-friendly/>

71. Women in British army facing bullying, sexual harassment and assault, study finds. Sky News, 2021. URL: <https://news.sky.com/story/women-in-british-army-facing-bullying-sexual-harassment-and-assault-study-finds-12444756>

SUMMARY

One of the most important areas of human rights, lawmaking, and civic activity in the world today is the protection of the rights of various groups of the population, especially those who in one way or another suffer from certain types of discrimination, prejudice and whose rights are violated at various levels. Despite the activity of feminist movements for more than a century, women's rights in many areas are still oppressed, due to gender stereotypes, outdated approaches to gender division of labor, unreformed areas of work, and lack of education on gender equality.

Since the twentieth century, military women have become an integral part of the armies of the United States, Britain, Canada, Australia and other English-speaking countries.

At the same time, women's rights in the world's armies are still oppressed, discriminated against, various forms of violence against women are frequent, women often face disregard for their clothing, living needs, and lack of support in reconciling family life and period of punishment.

All these aspects raise the attention of society and human rights movements to the issue of social protection of military women as a category of military who are more likely to have their rights violated in the army. The issue of social protection of women soldiers in recent years has been widely covered in the media of English-speaking countries, which allows to distinguish the textual situation of "social protection of military women" in the context of studying this issue on the basis of linguocognitology.

The results of research on the study of different styles of texts confirm the opinion of R. Bart that the text becomes clear only when the situation that is reported in it is clear. In order to reconstruct the situations embodied in the text, various conceptual models are used that structure textual information (Ch. Fillmore, T. A. van Dyke, A. S. Kubryakova, R. Jackendoff, etc.), in particular conceptual (static) and / or cognitive (dynamic). The peculiarities of the linguistic representation of

certain situations in the text are analyzed (O.P. Vorobyova, S.A. Zhabotynska, L.I. Belekhova, O.M. Kaganovska, B. Hawkins, etc.).

Currently, the dynamics of the formation of textual situations, their transformation and interaction with each other remains poorly understood. At the same time, outside of linguistic research, a number of socially significant situations have emerged, which are embodied in texts of various styles and genres, including the situation of "social protection of military women", which makes our research relevant and up-to-date.

The object of this study is the textual situation "social protection of military women".

The subject of research is the lexical-semantic representation of the textual situation "social protection of military women" in modern English mass media.

The purpose of the study is to analyze the lexical and semantic markers of the textual situation "social protection of military women" and their embodiment in the texts of modern English mass media.

The purpose presupposes the fulfillment of the following **tasks**:

- 1) to consider approaches to define English media discourse;
- 2) to study the features of the textual situation "social protection" in modern English mass media;
- 3) to identify the participants of the textual situation "social protection of military women";
- 4) to identify the essence and content of the textual situation "social protection of military women";
- 5) to analyze the semantic implementation of the textual situation "social protection of military women" in the English mass media;
- 6) to consider the lexical content of the textual situation "social protection of military women" in modern English mass media;
- 7) to determine the lexical and semantic groups of means of language representation of the textual situation "social protection of military women" in modern English mass media.

The aim and the tasks of the research stipulated the application of the following **methods**:

1. Logical-semantic method - contributed to the definition of concepts through the analysis of its features, the relationship between linguistic expressions and reality.

2. Component analysis - which included a system of methods of linguistic study of the meaning of words, the essence of which was to divide the meaning of language units into differential components: seme and semantic factors.

3. Linguo-stylistic - was to clarify the specificity of the use of linguistic means of expression in different functional areas and the use of methods of text analysis (and its linguistic means), which in stylistics form knowledge about the laws of language in different areas of communication.

4. Linguo-cognitive - was to interpret the meaning and characteristics of structures, generalize the features of concepts, as well as the selection of conceptual structures, cognitive models and language schemes of actualization of the studied concepts in language.

The novelty of this scientific study is that for the first time the textual situation "social protection of military women" in modern English mass media is studied, and the lexical and semantic content of this textual situation is determined.

The theoretical significance of the work is determined by the fact that the establishment of the peculiarities of the textual situation "social protection of military women" is a significant contribution to the study of the semantics of the text and discourse. The paper generalizes and systematizes theoretical knowledge about English media discourse, as well as about the textual situation and its content.

The practical significance of the study is due to the appropriateness of its results, regulations and conclusions in the course of English stylistics (in the chapters "Text Stylistics", "Text Interpretation", "Stylistic Semasiology"), in the development of special courses in text interpretation, sociolinguistics and linguistics, and at classes in the practice of oral and written English for senior student of foreign language faculties of pedagogical institutes and universities.

The material for the study was English mass media texts, about 120 texts were analyzed, examples of which are "Military Times", "The Guardian", "MVOrganizing", "Humanitarian Law & Policy", "Republic World", "The Conversation", "Sky News »,« Independent »,« Military.com »,« Army Times »,« ABCNews »,« Citizen Soldier ».

Work structure. The work consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of sources used, a methodological appendix. The total volume of the work is 84 pages, the main text is set out on 71 pages.

In our research we define discourse as a coherent text in combination with extralinguistic factors, speech, which is considered as a purposeful social phenomenon, action, as a component involved in the interaction between people and the mechanisms of their consciousness (cognitive processes).

Among all the variety of discourses singled out by linguists today, special attention is drawn to the mass media discourse. Media discourse means any type of discourse that is implemented in the field of media communication. This is the discourse of newspapers, magazines and other periodicals, as well as the discourse of television and the Internet. Media discourse is a set of different means of communication and methods of transmitting information that form a media environment, which, due to the lack of information boundaries, has the ability to change, evolving with social phenomena and adapting to them.

The media discourse of the English language is full of various textual situations, which are interpreted as a thematically combined semantic component of the text, which reflects the structured knowledge of a fragment of reality. One of the textual situations covered in the modern English media is the textual situation "Social Protection" in the context of English media discourse.

On the screen you can see how the concept "social protection" is defined in dictionaries.

The study focuses on the textual situation "Social protection of military women". It has been found that women now make up a much larger proportion of the military in many English-speaking countries than in previous centuries. The field

of social protection of military women in the United States and other English-speaking countries today is closely linked to the protection of women's rights, the fight against discrimination on the grounds of sex, race, sexual orientation.

In the second chapter, we investigated and analyzed the structure and content of the textual situation "social protection of military women" in the English mass media. The participants in this textual situation are servicemen and, if we consider the situation more narrowly, military women. On the screen you can see what words and phrases are used to denote servicemen in English.

Most of these notions use lexeme man, which indicates the masculine gender. Names that contain the tokens member or person are more neutral, as they can refer to both men and women. The names of servicemen in the plural are gender neutral. Feminists to denote the military are now fixed by some dictionaries of the English language, but in general they are not always used in texts. This is closely related to the gender aspect of the language, as military affairs have long been considered an exclusively male craft.

Feminine variants of military names in the media are mainly used to add to the main noun or noun phrase tokens female or woman / women.

Analysis of the content of the studied textual situation showed that the key markers of the concept of social security in the lexicographic sources of modern English are such marks as assistance, system, payment, provision, pension, program, welfare. Therefore, the protection of a certain group of the population presupposes that it is oppressed and subjected to certain oppressions. An analysis of the English discourse on the social protection of the military in the United States has shown that the social protection program for military personnel includes such items as you can see on the screen.

The issue of social protection of military women is narrower, as it includes such areas of social support that do not apply to the male army, such as support for servicemen in pregnancy and motherhood, ensuring the return of women to work in the army after childbirth, and so on.

As you can see on the screen, the structure of the textual situation "social protection of military women " consists of the object of oppression and the object of protection (military women, their security and civil rights), the subject of oppression (defense system, army, society)), the subject of protection (army, state). All these parts of the textual situation "social protection of military women" are covered in the language of modern English mass media.

A study of the language representation of the textual situation "social protection of military women" in modern English mass media showed that the markers of this textual situation at the lexical and semantic level are such lexical groups as presented on the screen.

Quantitative and statistical analysis showed that valued vocabulary (23%) and gender-marked vocabulary (15%) differ in frequency. Proper names make up 9%, numerals - 8%, expressive vocabulary - 6%. Abbreviations and phraseological inflections are the least represented in the studied corpus of lexical means - they make up only 3% of the total number of considered lexical means.

In addition, the lexical-semantic groups of means of linguistic representation of the textual situation "social protection of military women in modern English mass media" are singled out, namely: "OPPRESSION", "PROTECTION", "MOTHERHOOD", "EQUALITY".

One of the key semantic elements of the textual situation "social protection of military women" is the lexical-semantic group "OPPRESSION", which verbalizes the key areas of suppression of women's rights and freedoms observed in the army.

The main components of the lexical-semantic group "PROTECTION" are areas of social protection - protection from various types of violence in the army, protection of fundamental rights and freedoms of servicemen, taking into account the needs of women in the army - including the development of special combat equipment for women. women with quality medical care not only in the case of major diseases, but also in diseases of the female reproductive system.

The lexico-semantic group MOTHERHOOD reveals the protection of the right of military women to motherhood and the absence of discrimination in the army of women mothers, as well as women who want to become mothers.

The lexical-semantic group "EQUALITY" in the textual situation "social protection of military women" reveals the concept and content of gender equality in the context of military service.

These lexical and semantic groups and language markers of their representation in the texts of modern English mass media form the basis of the textual situation "social protection of military women" and reveal the main directions of protection of women soldiers in the armies of English-speaking countries.

In the course of studying the textual situation "social protection of military women" in modern English mass media the theoretical preconditions of studying this issue are analyzed, the structure, content and linguistic representation and lexical-semantic content of this textual situation in English are determined. The results of the study allow us to draw the following conclusions:

1. The study of discourse is one of the most relevant areas of linguistics today. Discourse is seen as a text consisting of communicative units of language - sentences and their associations in greater unity, which are in a continuous semantic connection, which allows us to perceive it as a single entity. Text is a more general concept than discourse, while discourse is always text. The paper relies on a situational understanding of discourse as a "coherent text in conjunction with extralinguistic - pragmatic, sociocultural, psychological and other factors", as well as "speech immersed in life".

One of the types of discourse is media discourse as a type of discourse that is implemented in the field of media communication. Media discourse is the discourse of newspapers, magazines and other periodicals, as well as television and the Internet. Media discourse is a set of different means of communication and methods of transmitting information that form a media environment, which, due to

the lack of information boundaries, has the ability to change, evolving with social phenomena and adapting to them.

The leading method of research of media discourse is the method of critical discourse analysis, which allows to study not only the external features of media text, but also a number of extralingual factors. Critical discourse analysis of media discourse takes into account its external features and extralinguistic factors. In particular, one of the components of media discourse is a certain communicative-pragmatic situation, which it realizes through the language form and relevant genres.

2. Textual situation is a thematically combined semantic component of the text, which reflects the structured knowledge of a fragment of reality. The textual situation is objectified due to a certain set of language tools. In the context of media discourse, the textual situation of "social protection" in a generalized form is singled out, as well as in the context of the American or British social program for the protection of certain groups of the population.

A study of the sociocultural context of the textual situation "social protection of women servicemen" showed that the field of social protection of military women in the United States and other English-speaking countries today is closely linked to the protection of women's rights.

3. The participants in the textual situation "social protection of military women" are servicemen and, if we consider the situation more narrowly, - military women. Analysis of the content of the studied textual situation showed that the key markers of the concept of social security in the lexicographic sources of modern English are such marks as assistance, system, payment, provision, pension, program, welfare. At the heart of this situation are the textual events "PROTECTION" and "SUPPRESSION".

4. The structure of the textual situation "social protection of military women" consists of the object of oppression and the object of protection (women-military, their security and civil rights), the subject of oppression (defense system, army, society), the subject of protection (army, state). Forms of oppression are discrimination, violence, and violations of rights. Forms of protection, on the other

hand, are state support, benefits, payments, and the protection of women's rights in the military. The tools of protection are government bills, the investigation of violations on the ground, education and the fight against sexism in the army, etc. All these parts of the textual situation "social protection of military women" are covered in the language of modern English mass media.

The results of the study can be useful for students, teachers, researchers who study the issue of discursive practices. Also, the results of research work can be used for further research of textual situations in modern media discourse

In the perspective of further research we see the study and analysis of the socio-cultural and linguistic context of the textual situation "social protection of military women " in the field of gender linguistics, as well as conceptual analysis of this textual situation based on national media of different English-speaking countries.

МЕТОДИЧНИЙ ДОДАТОК

Комплекс вправ для формування і удосконалення англомовної лексичної компетентності в учнів 11 класу в рамках розмовної теми «**MASS MEDIA. MEDIA DISCOURSE. TEXTUAL SITUATION OF SOCIAL PROTECTION OF MILITARY WOMEN IN MODERN ENGLISH MASS MEDIA**».

Вправа 1

Тип вправи: продуктивна, комунікативна.

Приєм: бесіда в режимі “учень-учень”.

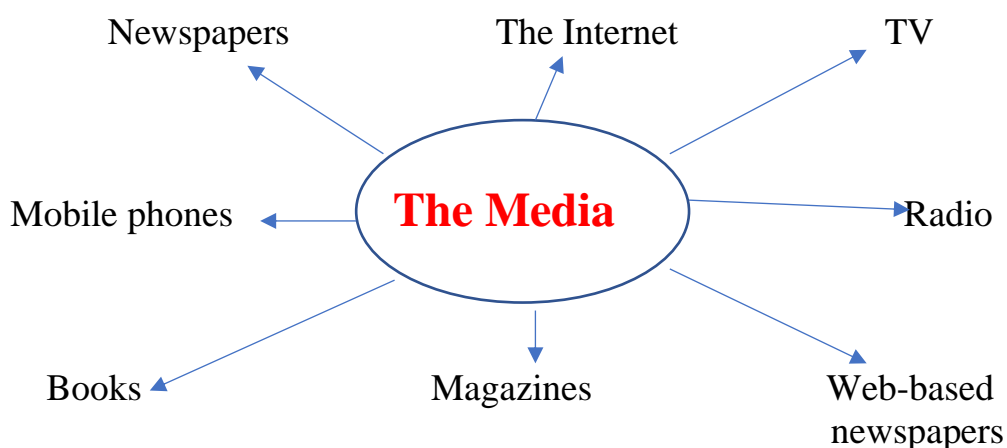
Вправа спрямована на розвиток вмінь діалогічного мовлення та вдосконалення лексичних навичок.

Інструкція:

In order to be successful you must be able to find necessary information from different Mass Media sources.

What association does come across to your mind when you hear the words "Mass Media"? Answer to my question, using the vocabularies and this microphone (Presentation of the material with the help of multimedia device). Take a sheet of paper and pens, choose some words, key-words and write them down.

Mind-Map

Вправа 2

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна.

Прийом: розділення значення мовних одиниць на диференційні складові

елементи: семи та семантичні множники.

Вправа спрямована на розвиток лексичних навичок та вмій діалогічного мовлення.

Інструкція:

Analyze the table of definitions of social security in English dictionaries and identify key markers of social security.

Словник	Дефініція
«Cambridge Dictionary» [51]	« <i>a system of payments made by the government to people who are ill, poor, or who have no job</i> »
«Collins English Dictionary» [52]	« <i>1) a system under which a government pays money regularly to certain groups of people, for example people who are sick, are unemployed, or those who have no other income; 2) public provision for the economic, and sometimes social, welfare of elderly people, unemployed people, etc., esp. through pensions and other monetary assistance; 3) a government programme designed to provide such assistance</i> »
«Merriam-Webster Dictionary» [54]	« <i>1) the principle or practice or a program of public provision (as through social insurance or assistance) for the economic security and social welfare of the individual and his or her family;</i> <i>2) a U.S. government program established in 1935 to include old-age and survivors insurance, contributions to state unemployment insurance, and old-age assistance</i> »
«Oxford Dictionary» [55]	« <i>1) (in the UK) monetary assistance from the state for people with an inadequate or no income;</i> <i>2) (in the US) a federal insurance scheme providing benefits for pensioners and those who are unemployed or disabled</i> »

Analysis of definitions of the concept of social security in lexicographic sources

Значення лексеми	Словники			
	Cambridge Dictionary	Collins English Dictionary	Merriam-Webster Dictionary	Oxford Dictionary

<i>system</i>				
<i>payment</i>				
<i>provision</i>				
<i>assistance</i>				
<i>pension</i>				
<i>programme</i>				
<i>principle</i>				
<i>practice</i>				
<i>insurance</i>				
<i>security</i>				
<i>welfare</i>				
<i>scheme</i>				
<i>benefits</i>				

Вправа 3

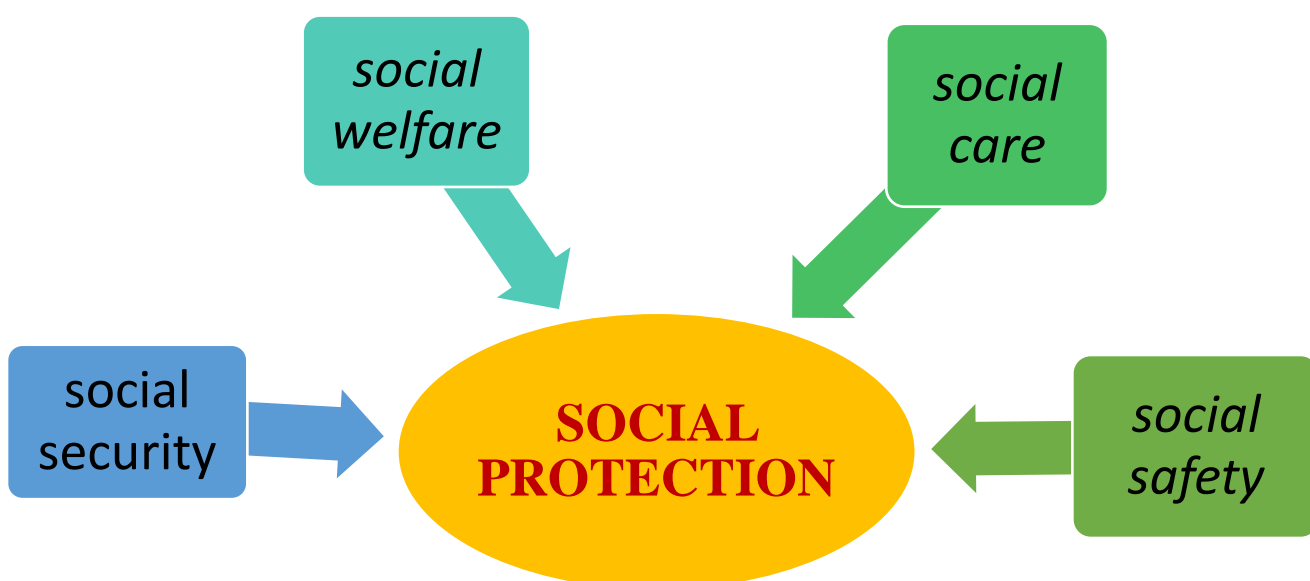
Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, некомунікативна.

Прийом: підстановка синонімів.

Вправа спрямована на розвиток лексичних навичок.

Інструкція:

Make up a scheme of all possible synonyms to the word “social protection”.

Now replace the word “social protection” in the sentence with the synonyms and describe the changes in the meaning.

Soldiers are not an oppressed group of people and do not belong to the defined categories of the population, but they enjoy the right to **social protection** because their profession involves increased risk.

Вправа 4

Тип вправи: продуктивна, комунікативна.

Прийом: бесіда в режимі “учень-учень”.

Вправа спрямована на розвиток вмінь діалогічного мовлення та вдосконалення лексичних навичок.

Інструкція:

Work in pairs. Look at statements 1-4. Choose one you agree and one you disagree with. Discuss it with your partner; give examples to support your ideas.

1. Media discourse is defined as a kind of information-oriented institutional discourse, which is realized through the media and involves a conscious and clearly expressed author's actualizing position.
2. Media discourse is a set of different means of communication and methods of transmitting information that form a media environment, which, due to the lack of information boundaries, has the ability to change, evolving with social phenomena and adapting to them.
3. Media discourse can be seen as a cognitive-pragmatic environment that realizes its essence through the production and transmission to a wide audience of evaluative meanings and ideologues, as well as through naming and metaphorical interpretation of the facts of social life.
4. Media discourse is a modern and dynamic phenomenon that has a powerful pragmatic and evaluative potential, because it is designed to influence the thoughts and judgments of people, to shape their worldview.

Вправа 5

Тип вправи: продуктивна, комунікативна.

Прийом: інтерактивна бесіда в режимі “учень-учень”.

Вправа спрямована на розвиток вмінь діалогічного мовлення та вдосконалення лексичних навичок.

Інструкція:

Write a letter to an English-speaking friend about a publication you read about the protection of military women.

Вправа 6

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна.

Прийом: matching, бесіда в режимі “учень-учень”.

Вправа спрямована на розвиток лексичних навичок та вмінь діалогічного мовлення.

Інструкція:

Read the quiz. Match the phrases in the quiz to the meaning a-i below.

Discuss with your partner what the media is for.

1. help me **keep up to date** with the sports results
2. **celebrate achievements** such as discoveries and firsts
3. **gossip about** celebrities
4. **review performances**, like films, live gigs, TV shows
5. **make fun of** public figures
6. **comment on current events**
7. **keep me amused**
8. **highlight the need for** change
9. help me **to chill out**
 - a. give positive information about successes
 - b. help someone feel interested and happy
 - c. give opinions about the news
 - d. make people think about things that should be improved
 - e. allow someone to relax
 - f. talk about famous people's private lives
 - g. give opinions about plays, concerts etc.

- h. make unkind jokes about well-known people
- i. give the latest information about football, tennis etc

Вправа 7

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна.

Прийом: matching, бесіда в режимі “учень-учень”.

Вправа спрямована на розвиток лексичних навичок та вмінь діалогічного мовлення.

Інструкція: Match the definition to the following media, “What is a (an)... like?”

Discuss with your partner what the media is for.

Kinds of Mass Media:

1. An advert
2. A soap (opera)
3. Sport news
4. A talk show
5. A music programme
6. A weather forecast
7. The Internet
8. The Quiz

Definitions:

1. an announcement in a newspaper, on television, or on a poster about something such as a product, event, or job;
2. a statement saying what the weather will be like the next day or for the next few days;
3. a global system of interconnected computer networks that use the standard Internet protocol suite (TCP/IP) to serve billions of users worldwide;
4. newly received or noteworthy information, esp. about recent or important sports events;
5. a television or radio drama serial dealing typically with daily events in the lives of the same group of characters;

6. TV or radio programme which broadcasts music;
7. a television or radio show in which famous people talk to each other in an informal way and are asked questions about different topics;
8. a form of game or mind sport in which the players (as individuals or in teams) attempt to answer questions correctly. In some countries, a quiz is also a brief assessment used in education and similar fields to measure growth in knowledge, abilities, and/or skills.

Вправа 8

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна.

Прийом: бесіда в режимі «учень-учень», «вчитель – учень».

Вправа спрямована на розвиток лексичних навичок та вмінь діалогічного мовлення.

Інструкція: Discuss with your partner what the media is for.

The statements

1. Newspapers, magazines, radio and television play a very important role in our everyday life.
2. Newspapers dominate the life of a family all the time.
3. Most people can't do without radio.
4. Television helps us form our opinion on different events.
5. 50% of schoolchildren spend their free time watching TV.
6. There are interesting educational programmes for children on TV.
7. Children can also learn foreign languages on TV.
8. Television is not harmful if we, especially children, watch interesting and useful programmes and don't spend all our free time watching TV.

Вправа 9

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна.

Прийом: доповнення.

Вправа спрямована на розвиток лексичних навичок.

Інструкція: Fill in the blanks. The first letter of each missing word has been given.

The mass media refers to the people and organizations that provide news and i.....(1) for the public. Until recently these were mainly n.....(2), t.....(3), and r.....(4). Today, computers play a very big part. The I.....(5) is a computer system that allows millions of people around the world to receive and exchange information about almost everything. Ordinary post has been taken over by e.....(6) which stands for e.....(7) mail because it is sent m.....(8) to each other quickly and cheaply. Ordinary p.....(9) is now referred to as “snail-mail” and one wonders if the p.....(10) is a job in danger of extinction!

Вправа 10

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, умовно-комунікативна.

Прийом: бесіда в режимі «учень-учень», «вчитель – учень».

Вправа спрямована на розвиток лексичних навичок та діалогічного мовлення.

Інструкція: read the text about Mass media and then answer the questions.

Mass media play a very important role in our everyday life. They serve to inform people of different events that take place or may happen. They also entertain people or even help to make their lives better. But the most important thing that newspapers, radio or TV bring to people is information.

Complete and accurate information is very important to get nowadays. Those TV and radio programmes and newspapers that provide reliable information are always very popular. Sensational events such as crimes, natural disasters or unusual events are also of great interest. That is why many newspapers and TV programmes combine them with serious information.

Usually daily mass media carry some international, state and local news. They also contain some other topics like health care, arts and so on. A lot of newspapers have advice columns, review of books, comics, crossword puzzles, etc. Most of them have different pictures, photographs and illustrations.

Mass media also focus public attention on the most urgent problems of the society. Those may be problems in health care, education, transportation or even corruption in government. Advertising is also paid much attention to in mass media.

It helps people to get oriented in variety of firms and shops that offer their goods and services.

All in all, mass media help us to form our opinion on different events, provide us with the information of what takes place in society, and are also means of entertainment.

Questions:

1. Why do mass media play a very important role in our everyday life?
2. How do we get any information? What brings it to us?
3. What do daily mass media carry to us?
4. Does mass media help us to form our opinion on different events, information?